

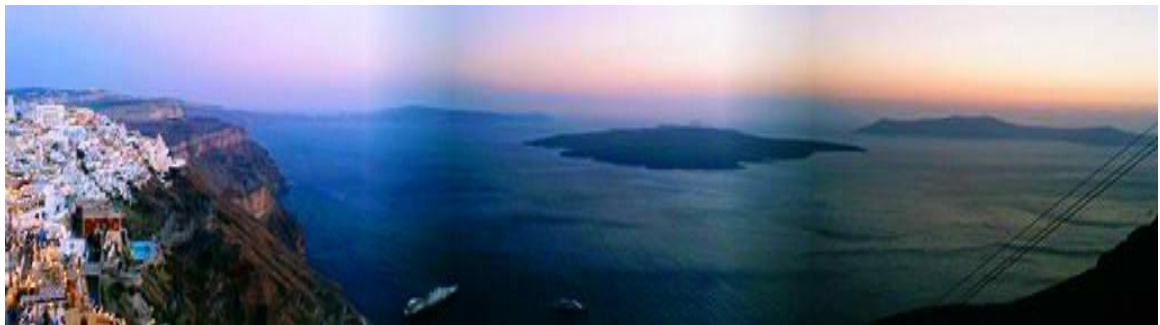

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σχεδιασμός τουριστικής ανάπτυξης νησιωτικού προορισμού

(Μελέτη περίπτωσης το νησί της Σαντορίνης)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΚΟΥΒΑΤΣΟΥ ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΤΣΑΜΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΙΟΥΝΙΟΣ, 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	5
ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	6
ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ- ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ	
1.1. Γενικά για τον τουρισμό.....	8
1.2. Ορισμός τουριστικού προορισμού.....	10
1.3. Προσέγγιση της έννοιας του όρου τουριστικός προορισμός.....	11
1.4. Νησιωτικά εδάφη.....	14
1.5. Χαρακτηριστικά νησιωτικών προορισμών.....	15
1.6. Ο τουρισμός στους ελληνικούς νησιωτικούς προορισμούς.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ	
2.1. Η Έννοια της τουριστικής ανάπτυξης.....	19
2.2. Τα στάδια τουριστικής ανάπτυξης.....	20
2.3. Πλεονεκτήματα τουριστικής ανάπτυξης.....	21
2.4. Μειονεκτήματα τουριστικής ανάπτυξης.....	22
2.5. Βιώσιμη ανάπτυξη ενός τουριστικού προορισμού.....	24
2.6. Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	
3.1. Έννοια σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης.....	30
3.2. Τύποι σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης.....	31
3.3. Στόχοι σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης.....	32
3.4. Πλεονεκτήματα σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης.....	33
3.5. Οι πρώτες προσεγγίσεις στο σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης.....	34
3.6. Άλλες προσεγγίσεις στο σχεδιασμό ανάπτυξης του τουρισμού.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	
4.1. Βήματα σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης.....	39
4.2. Ανάλυση βημάτων σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης.....	40
4.3. Κύριες φάσεις τουριστικού σχεδιασμού.....	42

4.4. Αντικείμενο των φάσεων σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης.....	44
4.5. Αξιολόγηση σχεδίων τουριστικής ανάπτυξης.....	45

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

5.1. Γενικά για τις Κυκλάδες.....	48
5.2. Ο τουρισμός στα κυκλαδίτικα νησιά	49
5.3. Η νήσος Θήρα (Σαντορίνη).....	51
5.4. Ο Τουρισμός στη Σαντορίνη το 2011.....	57
5.5. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στη Σαντορίνη	56
5.5.1. Θαλάσσιος τουρισμός	57
5.5.2. Αρχαιολογικός τουρισμός.....	58
5.5.3.Θρησκευτικός τουρισμός	59
5.5.4. Περιπατηκός τουρισμός.....	60
5.5.5. Συνεδριακός τουρισμός.....	60
5.5.6. Γεωλογικός τουρισμός.....	61
5.5.7. Γαστρονομικός τουρισμός.....	62
5.5.8. Οινoturισμός.....	62
5.5.9. Χειμερινός τουρισμός.....	64
5.5.10. Τουρισμός της κρουαζιέρας.....	64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

6.1. Αεροδρόμιο Σαντορίνης.....	66
6.2. Λιμάνι Σαντορίνης.....	67
6.3. Κτελ Σαντορίνης	68
6.4. Εκπαιδευτικές υποδομές.....	69
6.5. Στάδιο τουριστικής ανάπτυξης Σαντορίνης - Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα τουριστικής ανάπτυξης.....	71
6.6. Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στο νησί της Σαντορίνης.....	73
6.7. Σχεδιασμός τουριστικής ανάπτυξης Σαντορίνης.....	74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΚΑΙ ΛΥΣΕΙΣ

7.1. Κακή κατάσταση οδικού δικτύου.....	77
7.2. Πολεοδομικά προβλήματα του νησιού.....	78

7.3. Τελεφερίκ και υποδομές για κρουζιέρα.....	78
7.4. Προβλήματα στο νησί και αντιμετώπισή τους.....	79
7.5. Λύσεις για τη σωστή διαχείριση του ηφαιστείου.....	81
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	85

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Τσάμο, για τις πολύτιμες συμβουλές του και την καθοδήγηση που μου παρείχε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την υποστήριξη και τους φίλους μου για την αμέριστη συμπαράστασή τους όλο αυτό τον καιρό.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη και ανάλυση του σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης ενός προορισμού και πιο συγκεκριμένα ενός νησιωτικού τουριστικού προορισμού. Γίνεται μελέτη περίπτωσης του νησιού της Σαντορίνης, το οποίο διαθέτει πολύ καλές τουριστικές υποδομές μέσα από εναλλακτικές μορφές τουρισμού που προσελκύουν όλο και περισσότερους τουρίστες αφού μέσα από αυτές υπάρχει η δυνατότητα να καλυφθούν οι προτιμήσεις κάθε επισκέπτη.

Μελετάται η τουριστική ανάπτυξη της νήσου, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της καθώς επίσης κι αν αυτή είναι βιώσιμη. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στον τουριστικό σχεδιασμό και τη προσέγγιση σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης που εφαρμόζεται στο νησιωτικό αυτό προορισμό. Στους περισσότερους επισκέπτες επικρατεί η άποψη ότι η Σαντορίνη είναι ένα νησί γεμάτο φυσικές ομορφιές, κοσμοπολίτικο που στερείται των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν άλλα νησιά. Παρόλ' αυτά στο νησί υπάρχουν και κάποια προβλήματα, τα οποία πρέπει να αντιμετωπιστούν. Η επίλυσή τους κρίνεται αναγκαία έτσι ώστε να συνεχίσει να αποτελεί η Σαντορίνη πόλο έλξης χιλιάδων τουριστών από όλο τον κόσμο κάθε χρόνο. Η διερεύνηση του θέματος έγινε βιβλιογραφικά και από πληροφορίες που αντλήθηκαν μέσω του διαδικτύου από άρθρα εφημερίδων σχετικές με τις απόψεις αρμόδιων ατόμων της τοπικής κοινωνίας του νησιού.

ΔΟΜΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά γενικά στον τουρισμό , στην έννοια του τουριστικού προορισμού και στην προσέγγιση του όρου. Επίσης, τονίζεται η σημασία του νησιωτικών προορισμών και τα χαρακτηριστικά τους. Ο τουρισμός στους ελληνικούς νησιωτικούς προορισμούς έχει αυξηθεί σημαντικά σε σχέση με προηγούμενες δεκαετίες. Κάποια ελληνικά νησιά έχουν αναπτυχθεί λιγότερο τουριστικά κι άλλα περισσότερο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρονται η έννοια της τουριστικής ανάπτυξης και τα στάδιά της, αλλά και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά της. Επιπλέον, γίνεται λόγος για τη βιώσιμη ανάπτυξη ενός τουριστικού προορισμού.

Ακολουθεί το τρίτο κεφάλαιο με την έννοια, τους τύπους, τους στόχους και τα πλεονεκτήματα του σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης. Έπονται κάποιες προσεγγίσεις του σχεδιασμού του τουρισμού.

Στο επόμενο κεφάλαιο, το τέταρτο, περιγράφονται αναλυτικά τα βήματα σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης, οι κύριες φάσεις τουριστικού σχεδιασμού και το αντικείμενο της καθεμιάς, καθώς και οι διαδικασίες αξιολόγησης του προγράμματος τουριστικής ανάπτυξης.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναφορά γενικότερα στις Κυκλάδες και στον τουρισμό στα κυκλαδίτικα νησιά. Η μελέτη περίπτωσης γίνεται για το νησί της Σαντορίνης, γίνεται περιγραφή αυτού του νησιωτικού προορισμού, κι επιπλέον καταγράφεται ο τουρισμός του κατά το 2011. Τέλος, αναφέρονται και οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στη Σαντορίνη.

Στο έκτο κεφάλαιο τονίζεται ο σχεδιασμός τουριστικής ανάπτυξης στο νησί της Σαντορίνης και οι υποδομές που αυτή διαθέτει.

Στο τελευταίο κεφάλαιο, το έβδομο, τονίζονται μερικά προβλήματα που αντιμετωπίζει το νησί και οι λύσεις που δίνονται σε αυτά, έτσι ώστε να συνεχίσει και στο μέλλον να προσελκύει επισκέπτες από όλο τον κόσμο..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ- ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ

1.1. Γενικά για τον τουρισμό

Παλαιότερα ο τουρισμός ήταν προνόμιο λίγων ανθρώπων, αφού μόνο οι ανώτερες κοινωνικές τάξεις είχαν την ευκαιρία να ταξιδεύουν. Όμως, χάρη στην ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς, του σιδηροδρόμου, των αυτοκινήτων, των λεωφορείων και ιδιαίτερα των αεροπλάνων αργότερα, ο τουρισμός άρχισε να αποτελεί μια παγκόσμια βιομηχανία. Στις μέρες μας, η τουριστική βιομηχανία θεωρείται η μεγαλύτερη και η πιο γρήγορα αναπτυσσόμενη από όλες τις υπόλοιπες βιομηχανίες. (Κομίλης, 1999)

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής στις ανεπτυγμένες μεγαλουπόλεις σε ολόκληρο τον κόσμο, ωθεί όλο και περισσότερους ανθρώπους στην πραγματοποίηση ταξιδιών. Οι λόγοι που οδηγούν σε αυτό είναι η επιθυμία για περιήγηση, για ξεκούραση, για διαφυγή από την καθημερινότητα, για αναζωογόνηση και τις περισσότερες φορές έχουν σχέση με τη γνώση και την αλλαγή παραστάσεων. (Βασιλειάδης, 2009)

Ως τουρισμός μπορεί να οριστεί το σύνολο των σχέσεων και των δραστηριοτήτων που προκύπτουν από το ταξίδι και από την παραμονή ατόμων σε ένα συγκεκριμένο τόπο παραμονής. Κι όταν κάνουμε λόγο για τόπο παραμονής, δεν εννοούμε ούτε τον κύριο και μόνιμο τόπο κατοικίας τους, αλλά ούτε και τον τόπο εργασίας αυτών των ανθρώπων. Επίσης, ο τουρισμός αφορά την ανάγκη κάλυψης ζήτησης των τουριστών μέσω εναλλακτικών μορφών του καθώς επίσης και την οργάνωση προσφοράς στον τόπο παραμονής. (Βασιλειάδης, 2009)

Υπάρχουν δύο προσεγγίσεις του τουρισμού: η συστημική προσέγγιση και η επιστημονική προσέγγιση. Σύμφωνα με την πρώτη, ο τουρισμός πρέπει να εξετάζεται ως στοιχείο ενός ευρύτερου συστήματος. Σε αυτό το σύστημα αλληλεπιδρούν διαρκώς τα στοιχεία που το συνθέτουν. Οικονομικά στοιχεία, όπως για παράδειγμα το εθνικό προϊόν της χώρας παραμονής, το επίπεδο των τιμών, το εισόδημα των ατόμων

που ασχολούνται στον τουριστικό κλάδο και οι συναλλαγματικές ωφέλειες της χώρας, που επηρεάζουν και ταυτόχρονα επηρεάζονται από τις τουριστικές δραστηριότητες. Κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία, όπως ο πολιτισμός ενός λαού, οι αξίες και τα πιστεύω του, οι παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμά του αλλά και γεωγραφικά στοιχεία, για παράδειγμα το τοπίο και το φυσικό περιβάλλον που κι αυτά επηρεάζουν και επηρεάζονται από τους επισκέπτες. Επομένως, θα πρέπει να εξετάζονται όλα εκείνα τα στοιχεία και οι δραστηριότητες που αποτελούν το σύστημα προκειμένου να επωφεληθεί ολόκληρη η κοινωνία. Επιπλέον, κάθε σύστημα δέχεται επιδράσεις όχι μόνο από εσωτερικούς, αλλά και από εξωτερικούς παράγοντες. Για παράδειγμα, λοιπόν, ο ελληνικός τουρισμός επηρεάζεται από την εγχώρια κατάσταση, αλλά και από τις εξελίξεις που υπάρχουν διεθνώς. (Βασιλειάδης, 2009)

Όσο αναφορά, την επιστημονική προσέγγιση του τουρισμού μελετάει τις σχέσεις που αναφέρονται στα ταξίδια. Η επιστήμη εξετάζει τις οικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής προσφοράς και της τουριστικής ζήτησης. Ο διαχωρισμός αυτός γίνεται προκειμένου να διευκολυνθούν οι ειδικοί στην προσέγγιση των σχέσεων που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της παραμονής ενός τουρίστα σε ένα συγκεκριμένο τουριστικό μέρος. Η τουριστική προσφορά σχετίζεται με τον τουρισμό αναψυχής, κοινωνικότητας, πολιτιστικών ενδιαφερόντων, επαγγελματικών ενδιαφερόντων, αθλητικών ενδιαφερόντων κ.λ.π. Η τουριστική ζήτηση έχει σχέση με τα φυσικά και ψυχικά κίνητρα, με τα κίνητρα πολιτιστικής φύσεως και προσωπικής αναγνώρισης. (Βασιλειάδης, 2009)

Τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τον τουρισμό είναι αρκετά. Πρώτα απ' όλα αυξάνεται η απασχόληση σε διάφορα μέρη, αφού δημιουργεί ικανοποιητικό αριθμό θέσεων εργασίας, πλήρους και μερικής απασχόλησης, ακόμα κι αν αυτές οι θέσεις είναι τις περισσότερες φορές εποχιακές. Ακόμα, συντελεί στην ανάπτυξη ή μεγέθυνση πολλών κλάδων οικονομικής δραστηριότητας εφόσον τα χρήματα που δαπανώνται από ξένους και ντόπιους τουρίστες "περνούν" μέσω των τουριστικών επιχειρήσεων σε άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση της εγχώριας παραγωγικής κι εμπορικής δραστηριότητας όχι μόνο σε τοπικό, αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Επιπλέον, αποφέρει συνάλλαγμα, αλλά και προσφέρει εισόδημα όχι μόνο στην τοπική, αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία, μέσω των εξόδων των τουριστών για διαμονή, διατροφή,

μετακίνηση, διασκέδαση, αγοράς αναμνηστικών αντικειμένων , καθώς επίσης και στο κράτος μέσω της φορολογίας. (Πρωτοπαπαδάκης, 2003)

Παράλληλα, πέρα από τα οφέλη του τουρισμού υπάρχουν και πολλές αρνητικές επιπτώσεις. Η αλόγιστη ανάπτυξη του τουρισμού σε ορισμένους τουριστικούς προορισμούς προκαλεί προβλήματα σε περιόδους που η ζήτηση ξεπερνάει την προσφορά. Πιθανόν να ωθήσει στην καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, την αλλοίωση των τοπικών παραδόσεων ενός τόπου και την εγκατάλειψη ορισμένων τομέων απασχόλησης, όπως είναι για παράδειγμα ο αγροτικός τομέας. Ακόμα, εάν μέρος των εισοδημάτων που αποφέρει σε έναν τόπο ο τουρισμός δεν επενδυθούν πάλι στην ανακαίνιση ξενοδοχείων, στη συντήρηση μνημείων και αξιοθέατων και στη δημιουργία νέων έργων υποδομής, το τουριστικό αυτό μέρος θα σταματήσει να προσελκύει τουρίστες. (Πρωτοπαπαδάκης, 2003)

Όμως, ένας προορισμός μπορεί να γίνει λιγότερο ελκυστικός και λόγω φυσικών καταστροφών (π.χ. πλημμύρες), αλλαγής κλίματος, και τρομοκρατικών ενεργειών. Επίσης, πολλοί διοργανωτές ταξιδιών πιστεύουν ότι "όσο περισσότεροι τόσο καλύτερα" και αδιαφορούν για τις αρνητικές επιπτώσεις που έχει η συνεχής προσέλευση τουριστών σε μια περιοχή, όπως είναι η καθαριότητα των παραλιών, η ηχορύπανση και η χαμηλή ποιότητα προσφερόμενων υπηρεσιών. Έπειτα, η ξαφνική μείωση της τουριστικής δραστηριότητας μπορεί να ωθήσει σε σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα λόγω της υποαπασχόλησης του απασχολούμενου πληθυσμού στην τουριστική βιομηχανία, της μείωσης των εισοδημάτων των ντόπιων και του κράτους γενικότερα, της απώλειας συναλλαγματικών πόρων και της μείωσης της επενδυτικής δραστηριότητας στον τουρισμό. (Ανδριώτης, 2005)

1.2. Ορισμός τουριστικού προορισμού

Ο τουρισμός μπορεί να επηρεάσει χωριά, πόλεις, νησιά κι ολόκληρες χώρες, επειδή η οικονομία τους επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τους τουρίστες που θα προσέλθουν. Πολλοί επιλέγουν ως τουριστικό προορισμό την Αθήνα για να επισκεφθούν την Ακρόπολη, άλλοι το Παρίσι για τον πύργο του Άιφελ, το Λονδίνο για το Big Ben , την Αίγυπτο για τις πυραμίδες κ.λ.π. Όμως, δεν είναι απαραίτητο να

διαθέτουν κάτι τέτοιο όλοι οι προορισμοί για να αναπτυχθούν και να ελκύουν όσο το δυνατό περισσότερους τουρίστες. Τις περισσότερες φορές αρκεί να έχουν απλά μια κατάλληλη υποδομή και μια καλή κι έξυπνη πολιτική ανάπτυξης, προβολής και προώθησης του τουριστικού προϊόντος. (Πρωτοπαπαδάκης, 2003)

Η έννοια του τουριστικού προορισμού αναφέρεται στον τόπο, είτε αυτός είναι χώρα, είτε είναι νομός, είτε είναι πόλη, είτε νησί ή χωριό, όπου ταξιδεύουν οι επισκέπτες-τουρίστες και είναι απαραίτητο να διαθέτει καλές υποδομές. Το πόσο ελκυστικός είναι ένας τουριστικός προορισμός εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις φυσικές ομορφιές που διαθέτει, το κλίμα που επικρατεί εκεί, τις παραλίες, τα αξιοθέατα και τις εκδηλώσεις που αναπτύσσονται στο μέρος αυτό. (Πρωτοπαπαδάκης, 2003)

1.3. Προσέγγιση της έννοιας του όρου τουριστικός προορισμός

Από παλιά έχουν διατυπωθεί αρκετοί ορισμοί, οι οποίοι προσδιορίζουν την έννοια του τουριστικού προορισμού. Ο Krippendorf (1971) αναφέρει τέσσερις κατηγορίες του τουριστικού προϊόντος που μπορεί να προσφέρει ένας τουριστικός προορισμός. Οι κατηγορίες αυτές είναι: α) οι φυσικοί παράγοντες (π.χ. η μορφολογία του εδάφους), β) οι τουριστικές υποδομές (π.χ. καταλύματα, εγκαταστάσεις διατροφής, μέσα μεταφοράς) γ) οι παράγοντες υποδομής (π.χ. τηλεπικοινωνίες, ενέργεια) και δ) οι ανθρωπολογικοί παράγοντες (π.χ. ο τρόπος ζωής, τα ήθη και έθιμα). (Βασιλειάδης, 2009)

Σύμφωνα με τον Cohen (1979) τα συστατικά στοιχεία που συνθέτουν τον τουριστικό προορισμό παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της επιθυμίας του τουρίστα-καταναλωτή. Μάλιστα, έχει αποδειχθεί ότι τα κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία ενός προορισμού αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την επιρροή των επιθυμιών των τουριστών και έπονται τα στοιχεία υποδομών, όπως είναι τα στοιχεία διαμονής, διατροφής και μεταφοράς. (Βασιλειάδης, 2009)

Κατά τον Gunn (1988) τουριστικός προορισμός είναι μια τουριστική ζώνη ή περιοχή τουρισμού ελκυστική προς τους επισκέπτες λόγω του τουριστικού προϊόντος καθώς επίσης και των εξυπηρετήσεων και διευκολύνσεων που τους προσφέρει. Λίγα χρόνια αργότερα ο Gunn (1994) αναφέρεται στους τουριστικούς προορισμούς ως περιοχές ταξιδιωτικών αγορών. Δηλαδή στη δημιουργία περιοχών που είναι δυνατό να υπάρξουν σε μια ευρύτερη περιοχή ως ανεξάρτητες γεωγραφικά ενότητες για τον τουρίστα και που μπορούν να διατηρηθούν στην τουριστική αγορά διεθνώς;. (Ανδριώτης, 2005)

Ο Medlik (1993) υποστήριξε ότι τουριστικοί προορισμοί είναι οι περιοχές που επισκέπτονται οι τουρίστες. Οι υποδομές αυτών των περιοχών άλλες περιόδους εξυπηρετούν τις ανάγκες των επισκεπτών και άλλες αυτών που κατοικούν ή εργάζονται εκεί. Ο βαθμός στον οποίο μια περιοχή είναι σημαντική ως τουριστικός προορισμός εξαρτάται από τις υποδομές, τα αγαθά, τις υπηρεσίες και γενικότερα την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος που παρέχει. (Βασιλειάδης, 2009)

Ένα χρόνο αργότερα (1994) ο Middleton τονίζει τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στο τουριστικό προϊόν ενός προορισμού σε δύο άξονες. Ο πρώτος άξονας παρακολουθεί συνολικά το τουριστικό προϊόν. Είναι σύνηθες για τα τουριστικά πρακτορεία να κάνουν τις επιλογές τους με βάση τη συνολική διάσταση της προσφοράς πριν διαμορφώσουν κάποιο τουριστικό πακέτο. Τα στοιχεία που αναλύονται σε αυτή την περίπτωση διακρίνονται σε πέντε κατηγορίες. Αυτές είναι οι εξής:

1) Η εύκολη προσβασιμότητα του προορισμού. Η κατηγορία αυτή σχετίζεται με το συγκοινωνιακό δίκτυο που ενώνει τον τόπο προορισμού με άλλα μέρη, τα έργα υποδομής και τη λειτουργικότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών για τους επισκέπτες.

2) Οι προσφερόμενες υπηρεσίες και διευκολύνσεις στον προορισμό. Η δεύτερη κατηγορία αναφέρεται στα καταλύματα, στα εστιατόρια, σε διάφορα καταστήματα, σε χώρους αναψυχής και διασκέδασης, σε υπηρεσίες μεταφορών εντός του τουριστικού προορισμού, σε αθλητικές εγκαταστάσεις κι άλλες σχετικές υπηρεσίες.

3) Το φυσικό περιβάλλον και οι ελκυστικότητες του προορισμού. Δηλαδή οι φυσικές μορφές του τοπίου καθώς και κάποια πολιτιστικά και κοινωνικά στοιχεία που προσελκύουν όλο και περισσότερους επισκέπτες.

4) Το κόστος στα τουριστικά προϊόντα του προορισμού. Η κατηγορία αυτή έχει σχέση με τον έλεγχο τιμών που αντιστοιχούν στα προσφερόμενα αγαθά και υπηρεσίες στον καταναλωτή-τουρίστα.

5) Η εικόνα και οι αντίληψη που υπάρχει γενικότερα για έναν τουριστικό προορισμό. Σε αυτό το σημείο εξετάζεται η διερεύνηση των προσδοκιών των επισκεπτών σε σχέση με τις ιδέες και τις απόψεις που επικρατούν. (Βασιλειάδης, 2009)

Ο άλλος άξονας περιλαμβάνει προϊόντα και τουριστικές υπηρεσίες που προκύπτουν εξαιτίας συγκεκριμένων αναγκών κι επιθυμιών. Πολλές φορές μάλιστα τα ταξιδιωτικά γραφεία και οι υπεύθυνοι των ξενοδοχειακών μονάδων κι άλλων τουριστικών επιχειρήσεων τονίζουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες των αγορών και φροντίζουν να προσαρμόζουν σε αυτές με τον κατάλληλο τρόπο την ποιότητα και τις τιμές των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών.

Ο Butler (1998) υποστηρίζει ότι οι πιο γνωστοί τουριστικοί προορισμοί οφείλουν τη φήμη και την "επιτυχία" τους περίπου στους λόγους που τόνισε και ο Middleton. Οι λόγοι αυτοί συνοψίζονται στο καλό φυσικό κλίμα, στην προσφορά ποικιλίας δραστηριοτήτων που καλύπτουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες του επισκέπτη, στις λογικές τιμές, στην εύκολη πληροφόρηση σχετικά με τον τόπο επίσκεψης και σε πολιτιστικά στοιχεία που γίνονται πόλος έλξης όλο και περισσότερων τουριστών. Όμως, για τη διαχρονική ελκυστικότητα των προορισμών απαιτείται η κατάλληλη οργάνωση και ο κατάλληλος έλεγχος.

Το 1999 ο Batchelor υποστήριξε ότι υπάρχει ποικιλία ορισμών που αναφέρονται στην έννοια προορισμός. Το εύρος των ορισμών οφείλεται στην πληθώρα ύπαρξης συνδυασμών προϊόντων και υπηρεσιών που προσεγγίζουν κάποιες φορές τα ενδιαφέροντα ταξιδιωτών μονοήμερων εκδρομών και άλλες φορές τα ενδιαφέροντα πολυήμερης παραμονής τουριστών. (Βασιλειάδης, 2009)

Όταν οι συνδυασμοί των τουριστικών προϊόντων εντοπίζονται συνήθως εντός μιας διοικητικής γεωγραφικής ενότητας, οι ορισμοί του τουριστικού προορισμού σχετίζονται με τη φύση των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Οι συνδυασμοί σε αυτή την περίπτωση αφορούν για παράδειγμα, κέντρα αγορών, πάρκα αναψυχής, μεγάλες εγκαταστάσεις ξενοδοχειακών καταλυμάτων και οι ιδιοκτήτες αυτών πολλές φορές περικλείουν κι άλλους μικρότερους φορείς παροχής υπηρεσιών. (Βασιλειάδης, 2009)

Όταν πρόκειται για ευρύτερες διοικητικές ενότητες, δηλαδή για νομούς, περιφέρειες, χώρες, η έννοια τουριστικός προορισμός επεκτείνεται κι ενσωματώνει όλα τα χαρακτηριστικά του τόπου αυτού που αποτελεί αντικείμενο του ενδιαφέροντος μας. Σε αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος φορέας ιδιοκτησίας, αφού η προώθηση του τουριστικού προϊόντος της ευρύτερης γεωγραφικής ενότητας στηρίζεται στη συνεργασία εκ της οποίας επωφελούνται όλοι οι αρμόδιοι φορείς που παρέχουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους. Παράδειγμα αποτελούν οι στρατηγικές μάρκετινγκ και επικοινωνιακής πολιτικής και προώθησης της Ελλάδας που αναπτύσσονται από την αρμόδια διεύθυνση του Ε.Ο.Τ. (Βασιλειάδης, 2009)

1.4. Νησιωτικά εδάφη

Νησιωτικά εδάφη ονομάζονται οι μικρότερες χερσαίες εκτάσεις, σε σχέση με τα ηπειρωτικά εδάφη, οι οποίες βρέχονται γύρω γύρω από οποιοδήποτε υγρό στοιχείο (ωκεανός, θάλασσα, ποτάμι ή λίμνη). Τα εδάφη αυτά καλύπτουν περίπου το 7% της ηπειρωτικής επιφάνειας του πλανήτη. Τα νησιωτικά εδάφη είτε απλώνονται παράλληλα της παράκτιας ζώνης και αποτελούν το αποτέλεσμα αποκοπής από τον ηπειρωτικό κορμό εξαιτίας κάποιων σεισμικών ανακατατάξεων ή σχετίζονται με την ανάδυση των κοραλλιογενών υφάλων. (www.wikipedia.org)

1.5. Χαρακτηριστικά νησιωτικών προορισμών

Ο νησιωτικός χώρος δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ομοιογενής στο σύνολό του. Οι νησιωτικές περιοχές της Ε.Ε. για παράδειγμα παρουσιάζουν μεταξύ τους σημαντικές διαφοροποιήσεις, όχι μόνο σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, αλλά και ως προς τα φυσικά, γεωγραφικά, οικονομικά, κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά τους. Αν και υπάρχουν διαφορές, τα νησιά και οι νησιωτικές περιοχές αντιμετωπίζουν ορισμένα κοινά προβλήματα. Τα προβλήματα αυτά απορρέουν κατά βάση από ορισμένα κοινά τους χαρακτηριστικά. (Τριανταφύλλου, 2001)

Κοινά χαρακτηριστικά των ελληνικών νησιωτικών προορισμών είναι:

- § Το μικρό μέγεθος και η περιορισμένη έκταση τους.
- § Η απομόνωσή τους.
- § Οι ιδιαίτερες πολιτιστικές αξίες, σε συνδυασμό με την ιδιαίτερη βιοματική ταυτότητα των κατοίκων τους.

Τα νησιά εξαιτίας του μικρού τους μεγέθους δε διαθέτουν πολλούς φυσικούς και ανθρώπινους πόρους με αποτέλεσμα να δημιουργούνται μικρές αγορές καθώς επίσης και να εμποδίζεται η ανάπτυξη πολλαπλών δραστηριοτήτων σε αυτά. Οι περιορισμένοι αυτοί φυσικοί πόροι, σε συνδυασμό με την υπερεκμετάλλευση που υφίστανται καθιστούν αδύνατη τη βέλτιστη χρήση τους και μειωμένη την προσέλευση τουριστών που μπορούν να προσελκύσουν. Επομένως, είναι κατανοητό ότι οι νησιωτικοί προορισμοί χαρακτηρίζονται από μια ευαίσθητη ισορροπία ανάμεσα σε περιβάλλον, κοινωνία και οικονομία. Αν διαταραχτεί η ισορροπία αυτή σίγουρα θα οδηγήσει σε αλλαγές με άμεσες συνέπειες στη δομή όλου του συστήματος.

Τα περισσότερα νησιά είναι απομονωμένα, μακριά από τα αστικά κέντρα λήψης αποφάσεων που δραστηριοποιούνται στην ηπειρωτική ενδοχώρα και οικονομικά εξαρτώνται άμεσα από αυτά. Αυτό έχει ως επακόλουθο την εποχικότητα της ζήτησης και του ανθρώπινου δυναμικού, τις αυξανόμενες απαιτήσεις για υποδομές και εξοπλισμό, το αυξημένο κόστος μεταφορών, το κόστος της ενημέρωσης–

πληροφόρησης και τον κατακερματισμό της αγοράς αγαθών, υπηρεσιών και παραγωγικών συντελεστών. (Τριανταφύλλου, 2001)

Τέλος, η ιδιαίτερη πολιτιστική κληρονομιά συμβάλλει στη διάπλαση του τοπικού πληθυσμού, ο οποίος έχει άλλες προσδοκίες, αντιμετωπίζει διαφορετικές προοπτικές και διαμορφώνει μια νοοτροπία και μια αντιληπτική θεώρηση πολύ διαφορετική από αυτή των κατοίκων των ηπειρωτικών περιοχών.

1.6. Ο τουρισμός στους ελληνικούς νησιωτικούς προορισμούς

Από παλιά η Ελλάδα αποτελούσε έναν ταξιδιωτικό προορισμό για πολλούς. Η τουριστική ανάπτυξή της στηρίχθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό στα ελληνικά νησιά της. Αναμφίβολα, τα ελληνικά νησιά αποτέλεσαν και αποτελούν μέχρι σήμερα τους πιο κατάλληλους προορισμούς για την ανάδειξη των "παραδοσιακών μας προϊόντων", δηλαδή τον ήλιο, τη θάλασσα και τους φιλόξενους ανθρώπους. Είναι γεγονός ότι αυτά ανέβασαν κατακόρυφα τις μετοχές του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στο χρηματιστήριο της διεθνούς ζήτησης κι έκαναν τα ελληνικά νησιά πόλο έλξης πολλών καταναλωτών-τουριστών. (Βασιλειάδης, 2009)

Κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60 το έντονο ρεύμα της μετανάστευσης συνέβαλε στη διατάραξη του πληθυσμού, με τις νεότερες ηλικίες να μεταναστεύουν και να παραμένει ο γηρασμένος πληθυσμός στις νησιωτικές μονάδες. Επομένως, η πλειοψηφία των ελληνικών νησιών παρουσιάζει προβλήματα οικονομικής ανάπτυξης που οφείλονται είτε στη δημογραφική και οικονομική αποδυνάμωση λόγω μετανάστευσης είτε σε κάποια κοινά χαρακτηριστικά που ασκούν σημαντική επιρροή στη δομή και τη δυναμική της ανάπτυξής τους. Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για την υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων που βρίσκονται σε έλλειψη, την οικονομική μονοκαλλιέργεια, που λόγω των περιορισμένων φυσικών πόρων δεν αφήνει το περιθώριο για περαιτέρω ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων και την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη κατοικιών και άλλων υποδομών.

Από τις αρχές μάλιστα της δεκαετίας του '70 άρχισε να αναπτύσσεται ο τουρισμός και πολλοί κατάλαβαν ότι το μέλλον της οικονομίας βασίζεται κατά ένα μεγάλο μέρος σε αυτόν. Η Ελλάδα και ιδιαίτερα τα νησιά της, αποτέλεσαν σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς διεθνώς με ανοδική ζήτηση αλλά και με κάποιες αδυναμίες. Αδυναμία στη συγκρότηση μιας σταθερής και μακροπρόθεσμης πολιτικής κι ενός μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδιασμού ανάπτυξης του τουρισμού. (Μουτάφη, 2003)

Το πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης που υιοθετήθηκε τότε και παραμένει κυρίαρχο ως τη σύγχρονη εποχή ήταν αυτό του μαζικού τουρισμού της θερινής περιόδου. Γενικότερα τις τελευταίες δεκαετίες έκτοτε, υπολογίζεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό τουριστών, ποσοστό που φτάνει πολύ κοντά στο 50%, επισκέφθηκε την Ελλάδα κατά τους θερινούς μήνες Ιούλιο και Αύγουστο. Η τουριστική ζήτηση παραθαλάσσιων οικισμών είχε ως συνέπεια τη μαζική κατασκευή τουριστικών καταλυμάτων, εστιατορίων και άλλων τουριστικών υποδομών στον ελληνικό νησιωτικό χώρο.

Το γεγονός αυτό συνέβαλλε στην οικονομική άνθιση πάρα πολλών νησιωτικών περιοχών και ενδυνάμωσε τον τουρισμό. Όμως, ο μαζικός τουρισμός δεν αποτέλεσε το κίνητρο ανάπτυξης για όλα τα νησιά της ελληνικής επικράτειας. Μερικά ελληνικά νησιά, όπως η Σαντορίνη, η Μύκονος και η Πάρος στις Κυκλάδες, η Ρόδος στα Δωδεκάνησα, η Κέρκυρα στο Ιόνιο πέλαγος και φυσικά η Κρήτη, έχουν δεχτεί το χαρακτηρισμό των τουριστικών νησιών με έντονη οικονομική άνθιση. Παρόλ'αυτά πολλά μεγάλα νησιά, όπως είναι για παράδειγμα η Μυτιλήνη, η Νάξος και η Κεφαλλονιά ή κι άλλα πολύ μικρότερα σε μέγεθος (Αγ. Ευστράτιος, Δονούσα κ.λ.π.) παρουσιάζουν μια στασιμότητα. (Τσάρτας, 2001)

Το ελληνικό κράτος δημιούργησε στους νησιωτικούς τουριστικούς προορισμούς τις απαραίτητες υποδομές (λιμάνια, αεροδρόμια, επαρκές οδικό δίκτυο), ενώ παράλληλα στήριξε χρηματοδοτικά τη δημιουργία χιλιάδων νέων κλινών, εκμεταλλεύόμενο τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης. Όμως, μόνο η ύπαρξη υποδομών δεν αρκεί για να καθιστά το ελληνικό τουριστικό προϊόν όλο και πιο ελκυστικό. Όπως προαναφέραμε, παλαιότερα κυρίως υπήρχε μια αδυναμία στη συγκρότηση σταθερής και μακροπρόθεσμης πολιτικής στον τουριστικό κλάδο. Για μια αποτελεσματική πολιτική πρέπει να ληφθεί υπόψιν τόσο η οικονομική ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων

όσο και η επίτευξη της κοινωνικής ευημερίας. Ακριβοί προορισμοί σαν τη Σαντορίνη προσφέρουν όλο και πιο υψηλού επιπέδου υπηρεσίες και κατά συνέπεια προσελκύνονται και από υψηλότερου επιπέδου τουρίστες. (Τσάρτας, 2001)

Ο μαζικός τουρισμός θερινών διακοπών στα ελληνικά νησιά έχει κάνει κατά κάποιο τρόπο τον κύκλο του. Η βιώσιμη ανάπτυξη στα ελληνικά νησιά προϋποθέτει μια ταυτόχρονη ανάπτυξη των φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων μιας νησιωτικής μονάδας και την εξασφάλιση της κοινωνικής ευημερίας του πληθυσμού της. Το πρόβλημα βιωσιμότητας του ελληνικού τουρισμού αναγνωρίστηκε από νωρίς και το γεγονός αυτό ώθησε σε διάφορες προσπάθειες για τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος. (Κοκώσης- Τσάρτας, 2001)

Για την προώθηση της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης απαιτείται υψηλή ποιότητα και διαφοροποίηση των τουριστικών προϊόντων, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τις υπηρεσίες του μαζικού τουρισμού. Οι υπηρεσίες μαζικού τουρισμού αναφέρονται σε υπηρεσίες κατά κύριο λόγο στέγασης, εστίασης και ψυχαγωγίας, είναι χαμηλού κόστους και καταναλώνουν ελεύθερα φυσικούς πόρους. Αντιθέτως, το διαφοροποιημένο τουριστικό προϊόν υψηλής ποιότητας, το οποίο και στηρίζεται στα χαρακτηριστικά του τουριστικού προορισμού, όπου αυτό προσφέρεται και καταναλώνεται, προσελκύει τουρίστες ανώτερου εκπαιδευτικού επιπέδου, απασχολεί ειδικευμένους υπαλλήλους και χρησιμοποιεί με σωστό τρόπο τους φυσικούς πόρους.

Στα ελληνικά νησιά γίνονται προσπάθειες για την απομάκρυνσή τους από το πρότυπο μαζικού τουρισμού και για την ώθησή τους προς τα νέα τουριστικά προϊόντα και υπηρεσίες. Οι προσπάθειες αυτές διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία είναι αυτή των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, η οποία συμπεριλαμβάνει δραστηριότητες που είναι περισσότερο επικερδείς για την τοπική οικονομία. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο ορεινός τουρισμός κ.λ.π. Η δεύτερη κατηγορία σχετίζεται με τον πράσινο τουρισμό, όπου καταβάλλονται προσπάθειες προκειμένου να μειωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τη δημιουργία των τουριστικών υποδομών. Τέλος, η τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει ορισμένους τύπους τουρισμού ειδικού ενδιαφέροντος, όπου τα οικονομικά κέρδη είναι πολύ μεγάλα. (Ηγουμενάκης, 2000)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ

2.1. Η Έννοια της τουριστικής ανάπτυξης

Γενικότερα, η έννοια της ανάπτυξης αφορά μια διαδικασία αλλαγής, αύξησης, ή εξέλιξης. Σχετίζεται με έννοιες όπως είναι η οικονομία (οικονομική ανάπτυξη ή μεγέθυνση), η κοινωνία (κοινωνική ανάπτυξη), η πολιτική (πολιτική ανάπτυξη), ο πολιτισμός (πολιτισμική ανάπτυξη), η τεχνολογία (τεχνολογική ανάπτυξη), ο τουρισμός (τουριστική ανάπτυξη) κ.λ.π. Για το λόγο ότι η ανάπτυξη χρησιμοποιείται σε πολλούς επιστημονικούς κλάδους με διαφορετική κάθε φορά προσέγγιση του όρου και με διαφορετικά αναπτυξιακά κίνητρα, δημιούργησε δυσκολίες στον προσδιορισμό ενός ορισμού της. (www.wikipedia.org)

Ένας αρκετά ικανοποιητικός ορισμός για την ανάπτυξη είναι αυτός που την χαρακτηρίζει ως την ισορροπία κοινωνικών και ανθρώπινων σχέσεων και συστημάτων παραγωγής, απασχόλησης, διανομής και κατανάλωσης σύμφωνα με τις αξίες και τις επιλογές των δυνάμεων που βρίσκονται στην εξουσία, όπως αυτές αλληλεπιδρούν στο φυσικό περιβάλλον. (Ανδριώτης, 2005)

Όμως, ο όρος ανάπτυξη χρησιμοποιείται και στον τουριστικό τομέα. Η τουριστική ανάπτυξη είναι ουσιαστικά η ανοδική εξέλιξη του τουρισμού που πραγματοποιείται με την αύξηση της τουριστικής παραγωγής, τη βελτίωση της ποιότητάς της και την προσαρμογή της στην τουριστική ζήτηση, δηλαδή στις ανάγκες ή επιθυμίες των τουριστών. Η τουριστική ανάπτυξη απαιτεί αλλαγές στην παραγωγή τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών και κάποιες βελτιώσεις που αφορούν την οργάνωση και τη λειτουργία της τουριστικής παραγωγής. Είναι μια πολιτική στρατηγικής που χρησιμεύει στον προσδιορισμό της μετάβασης ενός προορισμού από το στάδιο της υποανάπτυξης σε ένα πιο βελτιωμένο στάδιο, σε μια κατάσταση πλούτου ή μεγαλύτερης ανάπτυξης. (Ηγουμενάκης, 2000)

2.2. Τα στάδια τουριστικής ανάπτυξης

Στάδια τουριστικής ανάπτυξης ονομάζονται οι διαδοχικές φάσεις της τουριστικής ανάπτυξης ενός προορισμού, κατά τις οποίες η κάθε περιοχή αποκτά συγκεκριμένα στοιχεία που προσαρμόζονται στην κοινωνικοοικονομική δομή και τον τύπο των τουριστικών υποδομών και των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Πολλοί αμφισβήτησαν την ύπαρξη μιας ενιαίας θεώρησης σταδίων ανάπτυξης εξαιτίας της διαφοροποίησης των τουριστικών προορισμών – περιοχών. Επίσης, μια περιοχή δεν είναι πάντοτε απαραίτητο να περάσει από όλα τα στάδια ανάπτυξης του τουρισμού, καθώς καθοδηγείται ενδεχομένως από τα οργανωμένα συμφέροντα των tour operators.

Αρχικά, στο πρώτο στάδιο τουριστική ανάπτυξης, ο τουριστικός προορισμός εξερευνείται από τουρίστες που ταξιδεύουν αυτόνομα χωρίς οργάνωση, χωρίς προγραμματισμό, χωρίς τα συμφέροντα των tour operators. Στη φάση αυτή παρουσιάζεται μια αλλαγή της δομής της παραγωγής, συνήθως από τον πρωτογενή στον τριτογενή τομέα παραγωγής, δηλαδή από τη γεωργία προς τις υπηρεσίες, με τη δημιουργία κατάλληλης υποδομής σε χώρους εστίασης και αναψυχής και με τις πρώτες τουριστικές επενδύσεις. (Ανδριώτης, 2005)

Στο δεύτερο στάδιο τουριστικής ανάπτυξης, οι κάτοικοι επωφελούνται από αυτήν και λαμβάνουν πρωτοβουλίες που αφορούν στην απασχόληση του ντόπιου πληθυσμού στον τουριστικό τομέα, εγκαταλείποντας όλους τους υπόλοιπους κλάδους δραστηριοποίησης. Στην περιοχή ταξιδεύουν οι πρώτες ομάδες οργανωμένου τουρισμού, οι οποίες απολαμβάνουν τις τουριστικές υποδομές, οι οποίες αποτελούν προϊόν σημαντικών κρατικών και ιδιωτικών επενδύσεων.

Τέλος, στο τρίτο στάδιο, ο προορισμός υιοθετεί το πρότυπο του μαζικού τουρισμού που διαθέτει μάλιστα και οργάνωση. Σε αυτό το στάδιο η περιοχή μετατρέπεται σε τουριστικό προορισμό διεθνών προδιαγραφών, με οργανωμένες υποδομές και με μια παγκόσμια διαφημιστική εικόνα. Σε αυτό το σημείο το μεγαλύτερο ποσοστό της τουριστικής υποδομής αποτελεί προϊόν εκμετάλλευσης ξένων συμφερόντων

(αλλοδαποί ή ημεδαποί). Οι κρατικοί φορείς και οι tour operators έχουν το συνολικό έλεγχο της αναπτυξιακής πορείας του τουρισμού.

Πολλοί ερευνητές που ασχολήθηκαν με τον κλάδο του τουρισμού προσπάθησαν να προσδιορίσουν τα τρία στάδια της τουριστικής ανάπτυξης ενός προορισμού χρησιμοποιώντας ως εργαλείο την έννοια του κύκλου ζωής. Σε αυτό το μοντέλο σταδίων ανάπτυξης τουριστικών προορισμών εκτός από τα τρία στάδια, εισάγεται και το στάδιο του μαρασμού ή αλλιώς στάδιο της ύφεσης. Αυτό αφορά το μεγάλο αριθμό των τουριστών που επισκέπτονται τη συγκεκριμένη τουριστική περιοχή και στο τέλος τον οδηγεί σε κορεσμό. Βέβαια, όταν ο προορισμός περάσει στη φάση του μεταμαρασμού, θα ακολουθήσει είτε η οριστική πτώση του είτε η αναζωογόνησή του μέσω διαφόρων τεχνικών και της εκμετάλλευσης πρώην αναξιοποίητων πόρων. (Ανδριώτης, 2005)

2.3. Πλεονεκτήματα τουριστικής ανάπτυξης

Με την τουριστική ανάπτυξη σε μια περιοχή δεν επιλύονται τα διάφορα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν πολλές κοινωνίες. Όμως, ανάλογα και την περίπτωση κάθε φορά είναι δυνατό να συντελέσει κάποιες φορές λιγότερο και κάποιες περισσότερο στην επίλυσή τους.

Πρώτα απ'όλα η ανάπτυξη του τουρισμού συντελεί παράλληλα και στην ανάπτυξη άλλων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας. Τα χρήματα που ξοδεύουν οι τουρίστες για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών ενισχύουν κι άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, μέσω τουριστικών κι άλλων επιχειρήσεων. Αυτό συμβάλλει στη στήριξη και τόνωση της εγχώριας παραγωγικής και εμπορικής δραστηριότητας σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Ακόμα οδηγεί στη διαφοροποίηση μιας οικονομίας, ιδιαίτερα όταν είναι μονόπλευρα προσανατολισμένη ως προς την παραγωγή. Η ανάπτυξη της απαραίτητης υποδομής τονώνει και άλλες δραστηριότητες που μπορούν να αποφέρουν έσοδα στην περιοχή. (Ηγουμενάκης, 2000)

Επιπλέον, η τουριστική ανάπτυξη προσφέρει νέες θέσεις εργασίας, πλήρους, μερικής ή ακόμα και εποχιακής απασχόλησης για ειδικευμένο και ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται νέες ευκαιρίες εκεί που οι άλλοι κλάδοι αδυνατούν να δημιουργήσουν ακόμα κι αν αυτές είναι για σύντομο χρονικό διάστημα. Αλλά η ανάπτυξη του τουρισμού ωθεί και στην εισροή χρημάτων στις περιοχές που αναπτύσσεται. Προσφέρει ένα πρόσθετο εισόδημα στους μόνιμους κατοίκους των περιοχών αυτών καθώς και πρόσθετα έσοδα για την τοπική αυτοδιοίκηση και γενικότερα για το κράτος.

Τα πλεονεκτήματα της τουριστικής ανάπτυξης είτε σε τοπικό είτε σε περιφερειακό επίπεδο γίνονται αισθητά μόνο εάν η ανάπτυξη συνδέεται με την ανάπτυξη του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα παραγωγής και φυσικά εφόσον γίνεται με προγραμματισμό και με συνεχή έλεγχο. Μόνο σε αυτή την περίπτωση είναι δυνατόν αν όχι να εξαλειφθούν τουλάχιστον να περιοριστούν οι αρνητικές επιδράσεις του τουρισμού. (Ηγουμενάκης, 2000)

2.4. Μειονεκτήματα τουριστικής ανάπτυξης

Ορισμένες φορές η ανάπτυξη του τουρισμού πέρα από τις θετικές κοινωνικοοικονομικές επιδράσεις έχει και κάποιες ανεπιθύμητες αρνητικές επιπτώσεις. Οι πιο σημαντικές από αυτές είναι οι παρακάτω. Αρχικά, η γρήγορα και ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να συντελέσει στη δημιουργία πληθωριστικών πιέσεων στην οικονομία μιας χώρας που την επισκέπτονται τουρίστες. Κάτι τέτοιο συμβαίνει στα αρχικά στάδια, όταν δηλαδή η προσφορά των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών δε μπορεί να συμβαδίσει με την αυξανόμενη ζήτηση και κατά συνέπεια δεν είναι δυνατόν να ικανοποιηθούν οι ανάγκες και οι επιθυμίες των καταναλωτών-τουριστών. Οι πληθωριστικές αυτές πιέσεις έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής των ακινήτων και την κερδοσκοπία σε μια τουριστική περιοχή. (Ηγουμενάκης, 2000)

Επιπλέον, η αγοραστική δύναμη των τουριστών μιας περιοχής διαφέρει αισθητά από αυτή των μόνιμων κατοίκων. Το πρόβλημα εντοπίζεται στο γεγονός ότι αυξάνονται κατάπ ολύ οι τιμές των υπηρεσιών στέγασης λόγω της αύξησης για ενοικίαση των εξοχικών κατοικιών από την πλευρά των τουριστών, αλλά και από την ενοικίαση κατοικιών από τους ντόπιους που απασχολούνται στην τουριστική βιομηχανία.

Ακόμη ένα πρόβλημα εμφανίζεται όταν η προσέλευση μεγάλου αριθμού τουριστών σε έναν τουριστικό προορισμό έστω και για πολύ λίγο, κατευθύνει προς τη δημιουργία προτύπων αγοραστικής συμπεριφοράς και κατανάλωσης, τα οποία δε συμβαδίζουν με τις αξίες, τα ήθη, τα έθιμα, τη νοοτροπία, τις συνήθειες και τις οικονομικές δυνατότητες του ντόπιου πληθυσμού. Μάλιστα, υπάρχει περίπτωση να δημιουργηθούν και υπαρξιακά προβλήματα στους μόνιμους κατοίκους από τη δυσαναλογία της μεγάλης προσέλευσης των επισκεπτών ενός τόπου και τις υπάρχουσες δυνατότητες για την ικανοποίηση των αναγκών και των επιθυμιών τους. Τέτοια προβλήματα μπορεί να είναι η ηχορύπανση καθώς επίσης και η μόλυνση του περιβάλλοντος. (Ηγουμενάκης, 2000)

Αρνητικές συνέπειες , οικονομικές και κοινωνικές, προκύπτουν και από την ξαφνική μείωση της τουριστικής δραστηριότητας σε έναν τουριστικό προορισμό. Παρατηρείται αύξηση της ανεργίας του απασχολούμενου ντόπιου πληθυσμού στην τουριστική βιομηχανία, απώλεια συναλλαγματικών πόρων, μείωση της επενδυτικής δραστηριότητας και μείωση των εισοδημάτων των ντόπιων και του κράτους. Αυτά τα προβλήματα είναι μεγαλύτερα και πιο οξυμένα όταν η οικονομία ενός τόπου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό. Σε τέτοιες περιπτώσεις δεν είναι εύκολη η δημιουργία εναλλακτικών ευκαιριών απασχόλησης, διότι απαιτούνται πρόσθετες επενδύσεις καθώς επίσης και πολλές εγκαταστάσεις δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν για άλλο λόγο πέρα από αυτόν για τον οποίο έχουν κατασκευαστεί. (Ηγουμενάκης, 2000)

2.5. Βιώσιμη ανάπτυξη ενός τουριστικού προορισμού

Από παλαιότερες δεκαετίες έως τις μέρες μας, ο τουρισμός αποτελεί το εργαλείο ανάπτυξης πολλών τουριστικών περιοχών, αφού αναμφίβολα κατευθύνει προς την εύκολη αναπτυξιακή διέξοδο για περιοχές, οι οποίες διαθέτουν άφθονους φυσικούς και πολιτισμικούς πόρους. Όμως, η απρογραμμάτιστη τουριστική δραστηριότητα, προκάλεσε πολλές αρνητικές επιπτώσεις, τόσο στους φυσικούς και πολιτισμικούς πόρους, όσο και στην οικονομία και την κοινωνία του τουριστικού εκείνου μέρους που δέχεται επισκέπτες. Επομένως, η ανάγκη για το συντονισμένο σχεδιασμό τουριστικής προσφοράς και ζήτησης άρχισε να γίνεται πλέον όλο και μεγαλύτερη.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ξεκινήσουν οι προσπάθειες προώθησης ενός προτύπου τουριστικής ανάπτυξης με βασικό χαρακτηριστικό του τη βιώσιμη ανάπτυξη και για τις περιοχές που έχουν υιοθετήσει το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού, αλλά και για εκείνες που βρίσκονται στα πρώτα στάδια ανάπτυξης και μπορούν να αποκτήσουν βιώσιμα χαρακτηριστικά με τον ανάλογο προγραμματισμό. Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη συνδέεται πάρα πολύ στενά με τα προβλήματα που εντοπίζονται από τη διαχείριση του περιβάλλοντος σχετικά με τις αναπτυξιακές ανάγκες των ανθρώπων. (Μπριασούλη, 2000)

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO), αειφόρος τουριστική ανάπτυξη ονομάζεται η ανάπτυξη που όχι μόνο ικανοποιεί τις ανάγκες και επιθυμίες των τουριστών, αλλά προστατεύει κιόλας και ενισχύει μελλοντικές ευκαιρίες. Επίσης, η διαχείριση όλων των πόρων γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να καλυφθούν οι κοινωνικοοικονομικές ανάγκες και να διατηρηθούν η πολιτιστική ακεραιότητα και η βιολογική ποικιλομορφία ζωής. Κατά συνέπεια, ως «βιώσιμος» τουριστική ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που δραστηριοποιείται ομοιόμορφα με αποτέλεσμα να υπάρχει ισορροπία στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή κάθε τουριστικού προορισμού διαμορφώνοντας τις κατάλληλες υπηρεσίες και υποδομές για την επιβίωση και για την εξέλιξή του.

Ένας άλλος ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η διαδικασία με την οποία ικανοποιούνται οι ανάγκες και οι επιθυμίες που εμφανίζονται τώρα χωρίς να

αγνοούνται αυτές των μελλοντικών γενιών. Ουσιαστικά πρόκειται για διαδικασία αλλαγής και εξέλιξης, κατά την οποία η αξιοποίηση των φυσικών πόρων, η τεχνολογική ανάπτυξη, οι επενδύσεις και οι θεσμικές και κοινωνικοοικονομικές αλλαγές βρίσκονται σε ισορροπία και αρμονία προκειμένου να υπάρχει η δυνατότητα να ικανοποιηθούν οι ανθρώπινες ανάγκες και μελλοντικά. Άρα, παραδείγματος χάρη, η βιωσιμότητα μπορεί να εξασφαλίσει τη διαρκή χρησιμοποίηση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων, χωρίς να προκαλούνται αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον.

Στη σύγχρονη εποχή η βιωσιμότητα αποτελεί μια διαδικασία που στηρίζεται στην οικονομία (οικονομική βιωσιμότητα), στην κοινωνία (κοινωνική βιωσιμότητα), στον πολιτισμό (πολιτιστική βιωσιμότητα) και στο περιβάλλον (οικολογική βιωσιμότητα). Η δομή και η λειτουργία αυτών των στοιχείων δεν είναι αρκετή για τη μελέτη και εξέλιξή της, απαιτείται και η γνώση των σχέσεων αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Πρακτικά, η πολιτική για τη βιώσιμη ή αειφόρο τουριστική ανάπτυξη ακολουθεί διαφορετικές κατευθύνσεις. Συνεπώς, διακρίνουμε την τομεακή πολιτική βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης που στηρίζεται στη μακροπρόθεσμη διατήρηση της τουριστικής δραστηριότητας μέσω της ανάδειξης ενός ανταγωνιστικού τουριστικού προϊόντος, την περιβαλλοντική που δίνει έμφαση στη διαφύλαξη των φυσικών οικοσυστημάτων και την ανάδειξη των ήπιων μορφών τουριστικής ανάπτυξης καθώς και την αειφορική που στηρίζει την ενσωμάτωση του τουρισμού στο τοπικό και το ευρύτερο σύστημα. (Κοκώσης- Τσάρτας, 2001)

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη διαμορφώνεται με βάση κάποιες θεμελιώδεις αρχές. Οι αρχές αυτές είναι οι εξής:

- ▼ Η Αρχή της βιωσιμότητας, η οποία αφορά τη διατήρηση του φυσικού πλούτου και την απαγόρευση της υποβάθμισής του.
- ▼ Η Αρχή προστασίας του φυσικού κάλλους που σχετίζεται με την προστασία του φυσικού τοπίου με ήπιες παρεμβάσεις.
- ▼ Η Αρχή του βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος, η οποία έχει σχέση με τη διατήρηση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων στις πόλεις.

- ✓ Η Αρχή της πολιτιστικής κληρονομιάς που αναφέρεται στη διατήρηση των πιο σημαντικών πολιτιστικών στοιχείων (π.χ. μνημεία, αξιοθέατα κ.λ.π.).
- ✓ Η Αρχή της βιοποικιλότητας που αφορά τη βιοποικιλότητα, η οποία αποτελεί σπουδαίο παράγοντα για την διεύρυνση των οικοσυστημάτων.
- ✓ Η Αρχή της οικολογικής συνείδησης, σύμφωνα με την οποία καθιερώνεται η οικολογική συνείδηση των πολιτών.
- ✓ Η Αρχή της δημόσιας οικολογικής τάξης, κατά την οποία η βιώσιμη ανάπτυξη δεν αφήνεται αποκλειστικά στη λειτουργία της αγοράς, αλλά υπόκειται και στην παρέμβαση του κράτους.
- ✓ Η Αρχή της φέρουσας ικανότητας με την οποία εξασφαλίζεται η διατήρηση της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.
- ✓ Η Αρχή της χωρονομίας με την οποία καθίσταται αναγκαίος ο χωροταξικός σχεδιασμός των δραστηριοτήτων προκειμένου να διασφαλιστεί η φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων.
- ✓ Η Αρχή της ήπιας ανάπτυξης των ευπαθών οικοσυστημάτων, σύμφωνα με την οποία στα ευπαθή οικοσυστήματα (δάση, ακτές, βουνά, μικρά νησιά) είναι αναγκαίο η ανάπτυξη να επιτυγχάνεται με ήπιο τρόπο έτσι ώστε να μην επιβαρύνεται το περιβάλλον.
- ✓ Η Αρχή της υποχρεωτικής αποκατάστασης διαταραχθέντων οικοσυστημάτων, η οποία σχετίζεται με την αποκατάσταση του απολεσθέντος φυσικού κεφαλαίου.

Σήμερα, όλα τα κράτη έχουν ως κύρια κατεύθυνση της αναπτυξιακής πολιτικής τους το συνδυασμό της περιβαλλοντικής διάστασης σε κάθε οικονομική και παραγωγική δραστηριότητα, με την ενσωμάτωση των νέων μορφών κοινωνικής οργάνωσης και των τεχνολογικών καινοτομιών. Υπάρχουν, όμως, και αυτοί που αμφισβητούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και πιστεύουν ότι προσπαθώντας να υπερασπιστεί το περιβάλλον

προχωράει σε δράσεις, οι οποίες δίνουν κίνητρα ανάπτυξης στις επιχειρήσεις για περαιτέρω ανάπτυξη της ανταγωνιστικής τους φύσης στην αγορά.

Μόνο όταν ο άνθρωπος καταφέρει να χρησιμοποιήσει τα τεχνολογικά επιτεύγματα, σεβόμενος την πολιτιστική του ταυτότητα και τις κοινωνικές αντιλήψεις και ιδιαιτερότητες, για να αξιοποιήσει το περιβάλλον και όχι να το υποβαθμίσει, τότε είναι σίγουρο πως θα έχει πετύχει μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη, μια ανάπτυξη βιώσιμη, μια ανάπτυξη που θα μπορέσουμε να ζήσουμε κι εμείς αλλά και οι επόμενες γενιές. (Τσάρτας, 2001)

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην επίτευξη μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι οι παρακάτω:

- Ο απαιτούμενος σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης που θα στοχεύει στην ισοδύναμη ανάπτυξη μεταξύ οικονομίας, κοινωνίας και περιβάλλοντος,
- Η χρήση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού προκειμένου να αναπτυχθεί ένας τουριστικός προορισμός.
- Η ενίσχυση της έρευνας, του μάρκετινγκ, της εκπαίδευσης του πληθυσμού που συντελούν στην επιταχυνόμενη ανάπτυξη.
- Η τοπική συμμετοχή και η ανάληψη πρωτοβουλιών από το σύνολο του ντόπιου πληθυσμού.
- Η προώθηση πολιτικών και στρατηγικών που συμβάλλουν όχι μόνο στην επιβίωση του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά και στην ανάδειξή του.

Σε περίπτωση που ο σχεδιασμός και ο προγραμματισμός της τουριστικής ανάπτυξης παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις, εφαρμόζονται προγράμματα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης με διαφορετικό βαθμό επιτυχίας. Κάποιες φορές το πρότυπο που υιοθετείται έχει περιορισμένα χαρακτηριστικά της βιωσιμότητας, ενώ άλλες φορές έχει περισσότερα. Η υιοθέτηση και προώθηση αυτού του προτύπου από εθνικούς και διεθνείς φορείς που σχετίζονται με την τουριστική ανάπτυξη αποτελεί

ένδειξη ότι ο βιώσιμος τουρισμός θα επεκτείνεται παγκοσμίως, γεγονός το οποίο ενισχύεται από την παράλληλη ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που παίζουν καταλυτικό ρόλο στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. (Τσάρτας, 2001)

2.6. Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων

Η βιωσιμότητα κάθε τουριστικού προορισμού επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τη συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων της περιοχής στα τουριστικά δρώμενα. Η συμμετοχή των κατοίκων ενός προορισμού γίνεται αντιληπτή από την επιρροή των τουριστικών σχεδίων, τα οποία αναφέρονται στην ανάπτυξη του και αρκετές φορές στον έλεγχο των δραστηριοτήτων της τοπικής τουριστικής βιομηχανίας.

Οι κάτοικοι ενός τόπου καθορίζουν τα πρόσωπα που αναλαμβάνουν τα καθήκοντα διακυβέρνησης της κάθε περιφέρειας. Οι διοικητικοί φορείς μέσω της πολιτικής που ακολουθούν ασκούν σημαντική επιρροή στην ανάπτυξη των περιοχών διαμονής των κατοίκων. Επιπλέον, οι διαμένοντες προσφέρουν μέσω της φορολόγησης χρηματικά ποσά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να στηρίξουν την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τους. (Βασιλειάδης, 2009)

Κατά πόσο σημαντική είναι η επιρροή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων επηρεάζεται από τους εξής παράγοντες:

§ Την ύπαρξη ορισμένων ατόμων με ιδιαίτερα ήθη και έθιμα καθώς επίσης και διαφοροποιήσεις στη γλώσσα και στη θρησκεία συγκριτικά με την ευρύτερη κοινωνία.

§ Την ύπαρξη ατόμων που δεν ήταν κάτοικοι του τόπου αυτού. Πρόκειται για άτομα, τα οποία αγόρασαν μια κατοικία στην περιοχή ή τα άτομα που αφού πήραν σύνταξη επέλεξαν την περιοχή για να αγοράσουν μια κατοικία και να μείνουν εκεί ή ακόμα τα άτομα που μετανάστευσαν ως εργαζόμενοι στην περιοχή.

§ Τον αυταρχικό ή δημοκρατικό τρόπο διακυβέρνησης που ακολουθούν οι διοικητικοί φορείς.

§ Την ύπαρξη ατόμων που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την περιοχή ακόμα κι αν δε μένουν σε αυτή. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι η συγκεκριμένη περιοχή αποτελεί τον τόπο καταγωγής τους και επιθυμούν να διατηρήσουν επαφές με τα δρώμενα εκεί, όμως μπορεί να οφείλεται και σε ιδιοκτησίες γενικότερα ή ιδιοκτησίες τουριστικών επιχειρήσεων που διαθέτουν στην περιοχή.

§ Την ύπαρξη πολλών και διαφορετικών ομάδων ενδιαφέροντος, για παράδειγμα τους ιδιοκτήτες επιχειρήσεων, τους εργαζόμενους σε τουριστικές επιχειρήσεις, τους επιχειρηματίες άλλων επιχειρήσεων, ανθρώπους οι οποίοι απασχολούνται σε άλλους τομείς παραγωγικών δραστηριοτήτων, άτομα που επηρεάζονται αρνητικά από τις τουριστικές δραστηριότητες. (Βασιλειάδης, 2009)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

3.1. Έννοια σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης

Ο τουρισμός αναπτύσσεται τις περισσότερες φορές με απρογραμμάτιστο τρόπο. Όμως, από τη δεκαετία του '60 ο σχεδιασμός άρχισε να θεωρείται αναγκαίος για δύο λόγους. Αφενός, για το λόγο ότι η απρογραμμάτιστη τουριστική ανάπτυξη προκαλούσε αρνητικές επιπτώσεις στις οικονομίες των περιοχών-τουριστικών προορισμών. Αφετέρου, διότι αναδείχθηκαν νέοι τουριστικοί προορισμοί μεταξύ των οποίων σημειώθηκε έντονος ανταγωνισμός και κάτω από αυτές τις συνθήκες κρίθηκε απαραίτητη η πρόγνωση και ο σχεδιασμός για την ανάπτυξη και την εξασφάλιση της βιωσιμότητάς τους. (Μπριασούλη, 2000)

Ο τουριστικός σχεδιασμός επικεντρώνεται στη διάγνωση αναπτυξιακών προβλημάτων και δυνατοτήτων, προβλέπει τις εξελίξεις, ρυθμίζει πολλούς παράγοντες ενός αναπτυξιακού συστήματος και επιδιώκει συγκεκριμένες μεταβολές με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να αυξάνονται τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα περιβαλλοντικά οφέλη της αναπτυξιακής διαδικασίας. Επομένως, ο σχεδιασμός αποτελεί μια διαδικασία την οποία συνθέτουν διαδοχικές λειτουργίες και δράσεις που επιλέγονται και πραγματοποιούνται σ'ένα συγκεκριμένο διοικητικό, θεσμικό και χρονικό πλαίσιο σε συνάρτηση με παράλληλες διαδικασίες του αναπτυξιακού σχεδιασμού με σκοπό να επιτευχθεί ένας ή περισσότεροι στόχοι ή προκειμένου να αντισταθμιστούν οι διάφοροι στόχοι. (Κομίλης, 1999)

Γενικότερα, ο τουριστικός σχεδιασμός ενός προορισμού πρέπει να αποτελεί μια δραστηριότητα, η οποία προσαρμόζεται εύκολα σε αλλαγές του συγκεκριμένου τόπου, αλλά και σε μεταβολές της διεθνούς αγοράς. Επιπλέον, το πολιτικό περιβάλλον διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στον τουριστικό σχεδιασμό και την ανάπτυξη διότι ασκεί έλεγχο και επηρεάζει το βαθμό στον οποίο υλοποιούνται οι πολιτικές και οι διάφοροι έλεγχοι. (Κομίλης, 1999)

Οι βασικές παράμετροι που πρέπει να εξετάζονται στη διαδικασία του τουριστικού σχεδιασμού είναι οι πόροι τουριστικής έλξης και οι σχετικές δραστηριότητες, οι ξενοδοχειακές μονάδες και οι υπόλοιπες υποστηρικτικές υποδομές, οι μεταφορές, οι τουριστικές μετακινήσεις, αλλά και τα οργανωτικά και θεσμικά θέματα. Με το πέρασμα των χρόνων δίνεται πλέον μεγαλύτερη σημασία στην ποιότητα της τουριστικής ανάπτυξης και λιγότερο στην ποσότητα, η οποία και σχετίζεται με τον ολόένα και μεγαλύτερο αριθμό προσέλευσης τουριστών. Η ποιότητα του σχεδιασμού στηρίζεται σε μια αειφόρο ανάπτυξη με την επιλογή εκείνων των παρεμβάσεων που προσαρμόζονται εύκολα στα χαρακτηριστικά δεδομένα, δηλαδή τους φυσικούς, πολιτιστικούς πόρους κ.λ.π. μιας περιοχής. (Κομίλης, 1999)

3.2. Τύποι σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης

Οι διάφοροι τύποι του σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης προσδιορίζονται με βάση:

1) Το χρονικό ορίζοντα, δηλαδή το χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο πραγματοποιούνται. Κατά συνέπεια το στρατηγικό σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης μπορεί να είναι βραχυχρόνιο (να πραγματοποιείται σε σύντομο χρονικό διάστημα) ή μακροχρόνιο (να απαιτείται περισσότερος χρόνος).

2) Το χωρικό επίπεδο στο οποίο υλοποιείται. Αυτό σημαίνει ότι ενδεχομένως να πρόκειται για ένα αστικό κέντρο, για μια περιφέρεια ή ακόμα και για ολόκληρη χώρα. Ειδικά σε περιφερειακό και σε τοπικό επίπεδο, η τουριστική ανάπτυξη πρέπει να προσαρμόζεται σε άλλες αναπτυξιακές ρυθμίσεις που σχετίζονται για παράδειγμα με τα πολεοδομικά σχέδια ή με την ανάλυση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

3) Τις διάφορες μορφές τουρισμού σε συνδυασμό με τους πόρους που διατίθενται. Παραδείγματος χάρη, ο θαλάσσιος τουρισμός σε μια περιοχή και ιδιαίτερα αν πρόκειται για νησιωτικό προορισμό συνδέεται με την ανάπτυξη λιμένων σκάφων

αναψυχής, ο εκθεσιακός τουρισμός συνδέεται με την ανάπτυξη πολιτιστικών κεντρών, ο ορεινός τουρισμός με τη δημιουργία χιονοδρομικών κέντρων κ.λ.π.

4) Τις διασυνδέσεις του τουρισμού με άλλους τομείς παραγωγής, ακόμα και με δραστηριότητες του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα παραγωγής. (Κομίλης, 1999)

3.3. Στόχοι σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης

Ο στρατηγικός σχεδιασμός του τουρισμού επικεντρώνεται στην οριοθέτηση μακροπρόθεσμων αναπτυξιακών στόχων και τα μέτρα πολιτικής, τα προγράμματα και γενικότερα τα μέσα παρέμβασης για την πραγματοποίηση των στόχων αυτών. Ο κυριότερος στόχος του τουριστικού σχεδιασμού είναι η μεγιστοποίηση του όφελους και η ελαχιστοποίηση του κόστους της τουριστικής ανάπτυξης αντισταθμίζοντας τους εξωτερικούς ανεξέλεγκτους παράγοντες με τους εσωτερικούς ελεγχόμενους παράγοντες. Για να πραγματοποιηθεί ένας τέτοιος στόχος είναι αναγκαία η αξιολόγηση εναλλακτικών επιλογών ως προς την ποιότητα, την καταλληλότητα και την αποτελεσματικότητα με σκοπό να εντοπιστεί η εξισορρόπηση που συνεπάγεται κάθε εναλλακτική επιλογή. (Ηγουμενάκης, 2000)

Παράλληλα, υπάρχουν κι άλλοι στόχοι του σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης. Οι πιο σημαντικές κατηγορίες των στόχων αυτών είναι οι εξής:

Κοινωνικοί

Οι στόχοι αυτοί προωθούν διάφορες δραστηριότητες που αναδεικνύουν τις κοινωνικές αξίες. Η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού που απαιτείται για την παραγωγή τουριστικών αγαθών συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής.

✚ Οικονομικοί

Οι στόχοι αυτοί αναφέρονται στην αύξηση της απασχόλησης, την αύξηση των εισοδήματος και γενικότερα στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων που κατοικούν μόνιμα εκεί.

✚ Περιβαλλοντικοί

Οι περιβαλλοντικοί στόχοι σχετίζονται με την εφαρμογή κατάλληλων τύπων ανάπτυξης προκειμένου να αποφεύγεται η μόλυνση του περιβάλλοντος και να μην υποβαθμίζεται η ποιότητα ζωής.

✚ Πολιτιστικοί

Σύμφωνα με αυτούς τους στόχους αναδεικνύονται οι πολιτιστικές αξίες, οι παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα του τόπου. (Ηγουμενάκης, 2000)

3.4. Πλεονεκτήματα σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης

Ο σωστός σχεδιασμός τουριστικής ανάπτυξης έχει πολλές θετικές συνέπειες εκ των οποίων οι πιο σημαντικές είναι οι εξής:

- Πρώτον, όταν σχεδιάζεται η ανάπτυξη ενός τουριστικού προορισμού και υπάρχει ένα πρόγραμμα το οποίο πρέπει να ακολουθηθεί, μειώνεται η αβεβαιότητα και το ρίσκο για τη μελλοντική κατάσταση και εξέλιξη του. Επιπλέον, δημιουργούνται καλύτερες σχέσεις μεταξύ των αρμόδιων για την ανάπτυξη και την πρόοδο του προορισμού αυτού και του κοινωνικού συνόλου.

- Δεύτερον, διατυπώνονται ακριβώς οι στόχοι της πολιτικής που ακολουθείται για την ανάπτυξη του τουρισμού. Αυτό σημαίνει ότι θα ενεργοποιηθούν όσοι δραστηριοποιούνται στην τουριστική οικονομία για να πετύχουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

- Τρίτον, η λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν αρνητικά μια κοινωνία στο σύνολο της αποφεύγεται, συνεπώς, μειώνεται κατά πολύ το κοινωνικό κόστος. Με το σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης κατευθύνεται η δράση ορισμένων προσώπων, εκείνων της πολιτικής εξουσίας, των επιχειρηματιών, του κοινού κ.λ.π. Άρα, μικραίνει το χάσμα μεταξύ ιδιωτικού και κοινωνικού κόστους.

- Τέλος, πολλές φορές εμφανίζονται αυστηρές κριτικές του κοινωνικού συνόλου στους αρμόδιους για την άσκηση πολιτικής τους σχετικά με τα σχέδια ανάπτυξης του τουρισμού. Οι νέες ιδέες που διατυπώνονται έχουν ως αποτέλεσμα τη βελτίωση κάποιων προτάσεων ή ακόμη συντελούν στο να χαραχθεί ένας νέος δρόμος για την ανάπτυξη του τουρισμού. (Ηγουμενάκης, 2000)

3.5. Οι πρώτες προσεγγίσεις στο σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης

Γενικότερα η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να είναι σχεδιασμένη, δηλαδή να γίνεται προγραμματισμένα, αλλά ενδέχεται να είναι και ασχεδιάστη ή αλλιώς να γίνεται αυθόρμητα. Όμως και στη δεύτερη περίπτωση αναφερόμαστε ουσιαστικά σε άτυπο σχεδιασμό. Από τη δεκαετία του 1950 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980 ο σχεδιασμός τουριστικής ανάπτυξης επικεντρώνεται στην τουριστική προσφορά, δηλαδή μόνο στους τουριστικούς προορισμούς. Μετά τη δεκαετία του 1980 ο σχεδιασμός αναφέρεται όχι μόνο στην προσφορά, αλλά και στη ζήτηση του τουριστικού προορισμού.

Ο σχεδιασμός προβλήθηκε περισσότερο στις περιοχές εκείνες που υπέστησαν πρώτες τις αρνητικές συνέπειες της απρογραμμάτιστης τουριστικής ανάπτυξης. Οι τοπικές και εθνικές κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες καθόριζαν κάθε φορά την προσέγγιση στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης που έπρεπε να ακολουθηθεί. (Μπριασούλη, 2000)

Πρώτα απ' όλα, ο **συνολτικός σχεδιασμός** της τουριστικής ανάπτυξης έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός ρυθμιστικού σχεδίου, το οποίο παρουσιάζει μια επιθυμητή εικόνα

του μέλλοντος και την οποία οφείλει να υλοποιήσει ο σχεδιασμός. Δίνει ιδιαίτερη σημασία στη διαμόρφωση του φυσικού περιβάλλοντος όσο αναφορά τις υποδομές και ανταποκρίνεται σε μια βέβαιη εικόνα του μέλλοντος. Υπεύθυνος φορέας γι' αυτό το σχεδιασμό είναι το κράτος. Το κράτος ορίζει την ιδεατή εικόνα του μέλλοντος και συντονίζει την ανάπτυξη και εφαρμογή σχεδίων με τις διάφορες πολιτικές που ακολουθεί. Παρόλ' αυτά το σημαντικό μειονέκτημα αυτής της προσέγγισης είναι ότι αγνοεί την αβεβαιότητα στο σχεδιασμό. Η τουριστική ανάπτυξη είναι θέμα με το οποίο απασχολούνται οι δημόσιοι φορείς, οι οποίοι, όμως, αδιαφορούν για την αδυναμία του κράτους να επιβάλει ιδέες και λύσεις για την επίτευξη στόχων που θα συμβάλλουν στην κοινωνική ευημερία. (Μπριασούλη, 2000)

Ο συνοπτικός σχεδιασμός υιοθετήθηκε από τα τέλη του 1950 και τη δεκαετία του 1960. Η τουριστική ανάπτυξη θεωρήθηκε ζήτημα προσφοράς της κατάλληλης υποδομής που θα αποτελούσε κίνητρο για τους τουρίστες. Σημαντική είναι η επίδραση των επιστημών του Σχεδιασμού και της Οικονομικής σε αυτό το είδος προσέγγισης. Ο σχεδιασμός των έργων υποδομής, τουριστικών καταλυμάτων, εγκαταστάσεων ή και ολόκληρων τουριστικών περιοχών ήταν έργο του δημόσιου τομέα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ελλάδα τις δεκαετίες του 1960 και 1970 με την εμπλοκή του κράτους στην κατασκευή ξενοδοχειακών μονάδων κι άλλων εγκαταστάσεων. (Τσάρτας 2001)

Πολλές μελέτες που πραγματοποιήθηκαν εκείνη την εποχή κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ευνοούνταν αυτή η προσέγγιση. Στη χώρα μας, οι έρευνες πραγματοποιούνταν από το Υπουργείο Συντονισμού και από το Κέντρο Προγραμματισμού και Ερευνών. Ο σχεδιασμός της ανάπτυξης του τουρισμού αντιμετωπιζόταν ως τρόπος για να ενισχυθούν οι επενδύσεις σε υποδομές και οι οποίες στη συνέχεια θα ασκούσαν θετική επιροή στην απασχόληση, στους δείκτες του ΑΕΠ καθώς και του ισοζυγίου πληρωμών. (Τσάρτας 2001)

Εν συνεχεία διαπιστώθηκε ότι ο συνοπτικός σχεδιασμός δεν αποτελούσε τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να κατευθυνθεί και να υλοποιηθεί η τουριστική ανάπτυξη. Εμφανίστηκε λοιπόν μια νέα προσέγγιση στο σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης, αυτή του **αποσπασματικού σχεδιασμού**, η οποία ήταν εντελώς αντίθετη από την προσέγγιση του συνοπτικού μοντέλου. Ο σχεδιασμός δεν ήταν συστηματικός και

συντονισμένος διότι κάτι τέτοιο δεν το επέτρεπαν τα ατομικά συμφέροντα που επιθυμούσαν να αποκομίσουν κέρδος από την εμπλοκή τους στην τουριστική αγορά. Η τουριστική υποδομή σχεδιάζονταν στις περιοχές που είχαν ήδη αρχίσει να αναπτύσσονται τουριστικά ή σε εκείνες που παρουσίαζαν δυνατότητες άμεσης ανάπτυξης. (Μπριασούλη, 2000)

Σε αυτή την προσέγγιση δεν παρατηρείται η επίδραση κάποιας επιστήμης διότι οι αποφάσεις προκύπτουν από την πολιτική του κράτους. Εδώ δόθηκε μεγαλύτερη σημασία στη διαμόρφωση της προσφοράς και ειδικότερα στους τουριστικούς πόρους. Η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των κατόχων των πόρων του τουρισμού είχε ως επακόλουθο να αναπτυχθεί το τουριστικό σύστημα ανισόρροπα ή να αναπτυχθούν μεμονωμένα κάποιες γεωγραφικές περιοχές. Για παράδειγμα, η μεγάλη προσφορά καταλυμάτων δε συνδέονταν πάντα με τα αντίστοιχα έργα υποδομής. Τα αποτελέσματα του σχεδιασμού αυτού είναι αρνητικά καθώς η ανάπτυξη του τουρισμού είναι απρογραμματίστη και προκαλεί προβλήματα σε πολλές περιοχές όπως για παράδειγμα: εξάρτηση από εξωγενείς παράγοντες, υποβάθμιση του περιβάλλοντος, αποδιοργάνωση της κοινωνίας, κόστος ανάπτυξης σε χώρες που δεν είναι οικονομικά αναπτυγμένες κ.λ.π. (Μπριασούλη, 2000)

3.6. Άλλες προσεγγίσεις στο σχεδιασμό ανάπτυξης του τουρισμού

Από τη μια πλευρά ο συνοπτικός σχεδιασμός αποδείχθηκε μη ρεαλιστικός και από την άλλη πλευρά ο αποσπασματικός είχε ως συνέπεια διάφορα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα. Επομένως, κατά τις δεκαετίες 1970 και 1980 εμφανίστηκαν παραλλαγές στις αρχικές προσεγγίσεις.

Αρχικά ο τροποποιημένος συνοπτικός σχεδιασμός διαμορφώθηκε σύμφωνα με αλλαγές τόσο στη δραστηριότητα του τουρισμού γενικότερα όσο και από τις αλλαγές σε διάφορες επιστήμες που ασχολήθηκαν με τη μελέτη του τουρισμού καθώς επίσης και το σχεδιασμό του. Με βάση αυτή την προσέγγιση ο μαζικός τουρισμός εξελίσσεται σχεδιασμένα και με πιο συστηματικό τρόπο. Τα τουριστικά γραφεία

αρχίζουν να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη. Η ζήτηση του τουρισμού απαιτεί σχεδιασμό προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι απρόβλεπτες καταστάσεις. Ο ρόλος του δημόσιου τομέα σε αυτό το είδος προσέγγισης αρχίζει να μειώνεται σε σχέση με το παρελθόν, ενώ τα σχέδια ανάπτυξης προσαρμόζονται περισσότερο στην αποφυγή των αρνητικών κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων και στην επίτευξη στόχων αύξησης της απασχόλησης, της προστασίας του περιβάλλοντος και της κοινωνικής ευημερίας. Όμως, παράλληλα με την ανάπτυξη της τουριστικής ζήτησης σημειώθηκε ανάλογη ανάπτυξη και στην τουριστική προσφορά, η οποία απαιτούσε σχεδιασμό. (Μπριασούλη, 2000)

Η μελέτη του τουρισμού εκείνη την εποχή αποτελεί αντικείμενο επιστημών, όπως η Οικονομική, η Κοινωνιολογία και η Ανθρωπολογία. Αλλά και οι περιβαλλοντικές επιστήμες συμβάλλουν στο σωστό σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης με αφορμή την υποβάθμιση του περιβάλλοντος σε ορισμένες τουριστικές περιοχές. Επίσης, ο πολεοδομικός και ο χωροταξικός σχεδιασμός ανταποκρίνονται περισσότερο στις νέες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και στον τρόπο λήψης αποφάσεων.

Την ίδια περίοδο εμφανίζεται ο **άτυπος σχεδιασμός** τουρισμού, ο οποίος αφορά πολλές ενδιαφερόμενες ομάδες που με τις αποφάσεις τους καθορίζουν χωρίς φανερό συντονισμό μεταξύ τους και χωρίς την υποστήριξη των επίσημων φορέων του κράτους την τουριστική ανάπτυξη πολλών τουριστικών προορισμών. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 μέχρι και τις μέρες μας παρουσιάστηκαν κι άλλες προσεγγίσεις στο σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης. Πολλές από αυτές είναι παραλλαγές του συνοπτικού μοντέλου, ενώ άλλες έχουν διαφορετικούς στόχους. Η εμφάνισή τους οφείλεται σε εξελίξεις που παρουσιάστηκαν στον τουρισμό αλλά και σε συγκυρίες της περιόδου. (Ανδριώτης, 2005)

Πιο σημαντική θεωρείται η προσέγγιση του **σχεδιασμού αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης**. Εμφανίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και προέκυψε ως φυσική συνέπεια των μεταβολών που είχαν προκύψει στη δομή του τουρισμού, στη λήψη αποφάσεων της τουριστικής ανάπτυξης και στις επιστήμες που μελέτησαν το σύστημα του τουρισμού. Πρόκειται για ένα είδος σχεδιασμού που πρέπει να λάβει υπόψη τις οικονομικές, τις κοινωνικές, τις πολιτισμικές και τις περιβαλλοντικές διαστάσεις της τουριστικής ανάπτυξης και να οδηγήσει σε λύσεις που ικανοποιούν

τους αντίστοιχους στόχους, αφού και τα καταναλωτικά πρότυπα των τουριστών μεταβάλλονται συχνότερα και ταχύτερα με το πέρασμα των χρόνων. Η τουριστική προσφορά εποπτεύεται από μεγάλους τουριστικούς οργανισμούς που έχουν συχνά μονοπωλιακή θέση σε τουριστικούς προορισμούς. Η οικονομική επιβίωση των διεθνών συμφερόντων που ελέγχουν το σύστημα του τουρισμού εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τη διαρκή εξισορρόπηση τουριστικής προσφοράς με την τουριστική ζήτηση, άρα θεωρείται αναγκαίος ο σχεδιασμός και μάλιστα σχεδιασμός με στόχο την αειφορία. (Μπριασούλη, 2000)

Ο τουριστικός κλάδος εξελίχθηκε σε μια πολυδιάστατη δραστηριότητα με μεγάλη αβεβαιότητα και κατά συνέπεια εάν δεν ελεγχθεί με συστηματικό τρόπο η βιωσιμότητά του δε θα μπορέσει να προσφέρει τα οφέλη του. Προϋπόθεση για τη χάραξη πολιτικής βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας. Αυτό γίνεται εφικτό από τη διατήρηση της ελκυστικότητας ενός προορισμού. Είναι προφανές ότι όσο διατηρούνται τα στοιχεία που ελκύουν τους επισκέπτες (φυσική ομορφιά, πολιτιστικά χαρακτηριστικά, υπηρεσίες, κ.λ.π.) τόσο πιθανότερο είναι να συνεχιστεί η επιτυχία ενός τόπου ως τουριστικού προορισμού. Αλλά και η αναβάθμιση της ποιότητας των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών θα προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό τουριστών.

Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και ο προσανατολισμός στην αειφόρο ανάπτυξη έδωσαν έμφαση στην ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων τουριστικής ανάπτυξης. Επομένως, παρουσιάστηκε και η προσέγγιση του **συμμετοχικού σχεδιασμού**. Σε αυτό το σημείο υπάρχουν αυτοί που υποστηρίζουν ότι η συμμετοχή των κατοίκων μιας τουριστικής περιοχής στην ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων συμβάλλει θετικά στην τοπική οικονομία, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι ξένα συμφέροντα εκμεταλλεύονται τους τοπικούς πόρους, αποκλείουν τη συμμετοχή ντόπιων στη λήψη αποφάσεων και οι ντόπιοι εξαρτώνται από εξωγενείς παράγοντες. (Μπριασούλη, 2000)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

4.1. Βήματα σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης

Η διαδικασία του σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης συνδέεται άμεσα με τους στόχους του σχεδιασμού, τα επίπεδα ανάπτυξης του τουρισμού, τη συνολική αναπτυξιακή διαδικασία ενός τουριστικού προορισμού διαχρονικά καθώς επίσης και με το πολιτικό περιβάλλον που συμμετέχει και τελικά συμβάλλει στη διαμόρφωση του συνολικού συστήματος προγραμματισμού. Σύμφωνα με τον Inskoop, ο σχεδιασμός τουριστικής ανάπτυξης είναι μια συστημική, συνεχής, περιεκτική και περιβαλλοντικά προσανατολισμένη διαδικασία, η οποία στοχεύει στην επίτευξη μιας βιώσιμης ανάπτυξης. Ο σχεδιασμός λοιπόν που αναφέρεται σε πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης εθνικού ή περιφερειακού επιπέδου αποτελείται από κάποια βήματα ή αλλιώς φάσεις. Τα βήματα αυτά είναι τα παρακάτω: (Κομίλης, 1999)

- 1) Η προετοιμασία μελέτης ή αλλιώς η οριοθέτηση του αντικειμένου.
- 2) Ο προσδιορισμός των στόχων.
- 3) Η διαμόρφωση πληροφοριακού υποβάθρου.
- 4) Η ανάλυση και σύνθεση του προγράμματος.
- 5) Η διαμόρφωση πολιτικής και σχεδίου.
- 6) Οι εξειδικευμένες και επιμέρους προτάσεις.
- 7) Η υλοποίηση και ο έλεγχος.

4.2. Ανάλυση βημάτων σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης

Τα διάφορα βήματα του σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης σύμφωνα με τον Inskeep αναλύονται ως εξής:

Προετοιμασία μελέτης

Το πρώτο βήμα του σχεδιασμού αποτελεί η προετοιμασία της μελέτης. Γίνεται μια ανάλυση των προδιαγραφών, ο προσδιορισμός του χρονοδιαγράμματος, καθορίζονται τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των φορέων ενασχόλησης με το έργο και προβλέπεται η υλοποίηση του με βάση τους διαθέσιμους πόρους. Η πλήρης ομάδα του σχεδιασμού τουριστικών δραστηριοτήτων αποτελείται από έντεκα μέλη, καθένα από τα οποία αναλαμβάνει διαφορετική αρμοδιότητα. Ένας είναι υπεύθυνος για το σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης, άλλος για το σχεδιασμό του τουριστικού μάρκετινγκ, άλλος για το σχεδιασμό θεμάτων υποδομής και μεταφορών, άλλος για το σχεδιασμό αερομεταφορών. Επίσης, ένας οικονομολόγος, ένα άτομο υπεύθυνο για το σχεδιασμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ένας υπεύθυνος για κοινωνικά θέματα, άλλος για τη διαχείριση και την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού. Εκτός των υπολοίπων, απαιτείται η παρουσία ενός ειδικού σε θέματα νομοθεσίας σχετικά με τον τουρισμό, ενός υπεύθυνου για το σχεδιασμό τουριστικής πολιτικής (ειδικός εκ μέρους του τουριστικού οργανισμού π.χ. ΕΟΤ) και τέλος ένας ειδικός που παρέχει διευκολύνσεις σε ξενοδοχειακές μονάδες και άλλες επιχειρήσεις του τουριστικού κλάδου. (Βασιλειάδης, 2009)

Προσδιορισμός των στόχων

Στο δεύτερο στάδιο αναλύονται διάφοροι στόχοι τουριστικής ανάπτυξης. Οι στόχοι αυτοί πρέπει να είναι εφικτοί, δηλαδή να μπορούν να εφαρμοστούν, να είναι χρονικά προσδιορισμένοι, προσαρμοσμένοι σε εξωτερικούς παράγοντες και μετρήσιμοι έτσι ώστε να είναι εύκολο να συγκριθούν τα αποτελέσματα της εφαρμογής τους. (Κομίλης, 1999)

Διαμόρφωση πληροφοριακού υποβάθρου

Το τρίτο βήμα του σχεδιασμού είναι η συλλογή πληροφοριών σχετικών με το έργο. Γίνεται απογραφή στοιχείων που αφορούν τη ζήτηση και την προσφορά ενός τουριστικού προορισμού, τα οικονομικά δεδομένα της περιοχής, την ποιότητα του περιβάλλοντος, τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα του ντόπιου πληθυσμού, την κατάσταση σε επενδύσεις και τη διαθεσιμότητα κεφαλαίων, τα υπαρκτά αλλά και τα υπό δημιουργία καταλύματα και έργα υποδομής. (Βασιλειάδης, 2009)

Ανάλυση και σύνθεση του προγράμματος

Σε αυτό το βήμα του σχεδιασμού γίνεται η αξιολόγηση και ο προσδιορισμός των τουριστικών αγορών και της προσφοράς κάθε περιοχής με τη βοήθεια των μέσων της πληροφορικής. Τα δεδομένα που συλλέγονται, ταξινομούνται με τη χρήση διαδεδομένων εξειδικευμένων στατιστικών πακέτων, επεξεργάζονται και στη συνέχεια τα αποτελέσματα που προκύπτουν προβάλλουν είτε τα δυνατά σημεία είτε τις αδυναμίες της περιοχής. (Βασιλειάδης, 2009)

Διαμόρφωση πολιτικής και σχεδίου

Ο σχεδιασμός διαμορφώνεται με βάση την ανάλυση και αξιολόγηση εναλλακτικών σχεδίων δράσης και πολιτικών. Προτείνονται οι εναλλακτικές στρατηγικές και τελικά επιλέγεται το τελικό σχέδιο και αφού γίνει επανέλεγχος των στόχων, ορίζονται οι τελικοί στόχοι. (Κομίλης, 1999)

Εξειδικευμένες και επιμέρους προτάσεις

Με βάση το σχέδιο αξιολογούνται και στη συνέχεια προτείνονται τα ειδικά προγράμματα ρύθμισης, νομοθετικά προγράμματα, περιβαλλοντικά προγράμματα, εκπαιδευτικά προγράμματα, χωροταξικά προγράμματα, προγράμματα μάρκετινγκ κ.λ.π. καθώς και οι τεχνικές υλοποίησής τους. (Κομίλης, 1999)

Υλοποίηση και έλεγχος.

Τέλος, όταν επιλεγθεί το σχέδιο κατοχυρώνονται νομοθετικά οι προτάσεις, ενεργοποιούνται οι χρηματοδοτικοί φορείς και πραγματοποιείται η υλοποίηση του έργου. Ακολουθεί ο έλεγχος των εφαρμογών που τέθηκαν στο σχέδιο, ο οποίος είναι σύμφωνος με τον τρόπο αξιολόγησης που έχει προεπιλεγθεί. (Κομίλης, 1999)

4.3. Κύριες φάσεις τουριστικού σχεδιασμού

Η αξιολόγηση στη διαδικασία του σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης έχει διαφορετικό αντικείμενο από φάση σε φάση, θεωρείται παρόλ' αυτά ενιαία εφόσον οι φάσεις συνδέονται άμεσα μεταξύ τους, αλληλεξαρτώνται και στηρίζονται στο ίδιο πλαίσιο ανάλυσης. Στη διαδικασία του τουριστικού σχεδιασμού, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, διακρίνουμε τρεις φάσεις. (Κομίλης, 1999)

Φάση Α

Ανάλυση και αξιολόγηση υπάρχουσας κατάστασης και δυνατοτήτων ανάπτυξης

Φάση Β

Αξιολόγηση εναλλακτικών σεναρίων ανάπτυξης

Φάση Γ

Αξιολόγηση αποτελεσματικότητας εναλλακτικών μέτρων πολιτικής

Διάγραμμα 1 : Κύριες φάσεις τουριστικού σχεδιασμού

Φάση Α

Ανάλυση και αξιολόγηση υπάρχουσας κατάστασης και δυνατοτήτων ανάπτυξης

- Θεωρητικές προσεγγίσεις
- Αναπτυξιακό προφίλ εξεταζόμενου χώρου
- Βασική παράμετρος ανάπτυξης τουρισμού
- Συμπεράσματα

Φάση Β

Αξιολόγηση εναλλακτικών σεναρίων ανάπτυξης

- Αξιολόγηση εναλλακτικών επιλογών
- Πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης (αρχές και στόχοι)
- Κατευθύνσεις πολιτικής , δράσεις και παρεμβάσεις

Φάση Γ

Αξιολόγηση αποτελεσματικότητας εναλλακτικών μέτρων πολιτικής

- Μέτρα πολιτικής (επενδυτικά)
- Προγράμματα (διαχειριστικά, χωροταξικά)
- Ομάδες έργων: Τουριστικής υποδομής
Τουριστικής ανωδομής

4.4. Αντικείμενο των φάσεων σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης

Το αντικείμενο των τριών φάσεων του σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο εξετάζεται σε δύο διαστάσεις. Η πρώτη διάσταση είναι η οικονομική και κοινωνική και η δεύτερη διάσταση είναι η χωροταξική και περιβαλλοντική διάταξη.

Στην πρώτη φάση, αυτή της ανάλυσης και αξιολόγησης της υπάρχουσας κατάστασης και των δυνατοτήτων ανάπτυξης γίνεται ανάλυση και διάγνωση των προβλημάτων, των περιορισμών και των δυνατοτήτων ανάπτυξης σχεδιασμού σε μια τουριστική περιοχή. Αντικείμενο αυτής της φάσης σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο αποτελούν η τουριστική ζήτηση και προσφορά, η απασχόληση, η παραγωγικότητα και η επιχειρηματικότητα καθώς επίσης και οι πολιτικές τουριστικής υποδομής. Σε περιβαλλοντικό επίπεδο η πρώτη φάση έχει ως αντικείμενο πόρους τουριστικής έλξης (φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους), τη χωρική/περιβαλλοντική διάρθρωση τουριστικής ανωδομής και υποδομής εξετάζοντας και τις επιπτώσεις και τα δίκτυα τεχνικής και κοινωνικής υποδομής και υπηρεσιών. (Κομίλης, 1999)

Στη δεύτερη φάση, της αξιολόγησης εναλλακτικών σεναρίων ανάπτυξης αναπτύσσεται το στρατηγικό σχέδιο, οι στόχοι και οι αντικειμενικοί σκοποί του. Σε κοινωνικοοικονομική διάσταση το αντικείμενο της φάσης Β είναι η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, το ισοζύγιο πληρωμών και η μέγιστη συμβολή στο ΑΕΠ. Σε χωροταξική- περιβαλλοντική διάσταση το αντικείμενο της φάσης αυτής είναι η ολοκληρωμένη χωρική/περιβαλλοντική ένταξη υποδομών συναρτήσσει δικτύων οικισμών, χρήσης γης και δικτύων τεχνικής υποδομής.

Τέλος, στην τρίτη φάση αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των εναλλακτικών μέτρων πολιτικής εξετάζεται κατά πόσο αποτελεσματικά είναι τα μέτρα πολιτικής, τα προγράμματα και τα έργα. Σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο αντικείμενο αυτής της φάσης αποτελεί η οικονομική πολιτική του τουρισμού σε συνάρτηση και με άλλους τομείς, η πολιτική εκπαίδευσης-επιμόρφωσης του ανθρώπινου δυναμικού κι επιπλέον η πολιτική μάρκετινγκ, το σύστημα κινήτρων και το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων. Σε χωροταξικό/περιβαλλοντικό επίπεδο η τρίτη φάση του σχεδιασμού

τουριστικής ανάπτυξης περιλαμβάνει τη χωροταξική/περιβαλλοντική πολιτική τουρισμού σε συνδυασμό και με άλλους κλάδους, τη γεωγραφική διάσταση των κινήτρων, τις νομοθετικές ρυθμίσεις χρήσεων γης και τέλος, τις ρυθμίσεις περιβαλλοντικής διαχείρισης. (Κομίλης, 1999)

4.5. Αξιολόγηση σχεδίων τουριστικής ανάπτυξης

Ένα σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης μπορεί να αναφέρεται σε πολλές τουριστικές δραστηριότητες, δράσεις ή ενέργειες παρέμβασης. Επιπλέον, μπορεί να αφορά κάποιες συγκεκριμένες μορφές τουρισμού ή την ανάπτυξη διαφορετικών χωρικών μονάδων (π.χ. ένα δήμο, μια κοινότητα, ένα νομό, μια περιφέρεια, μια χώρα). Λόγω των διαφορών ως προς το αντικείμενο ενασχόλησης και τα χαρακτηριστικά του κάθε προγράμματος, οι μέθοδοι αξιολόγησης μπορεί να καλύπτουν διαφορετικούς στόχους. Όσο αναφορά τον τουρισμό, υπάρχουν τρεις βασικές και αλληλεξαρτώμενες παράμετροι στις οποίες εστιάζεται η διαδικασία αξιολόγησης ενός προγράμματος:(Κομίλης, 1999)

α) Η παράμετρος << στόχοι του προγράμματος >>, αναφέρεται στην εξακρίβωση και οριοθέτηση σε τι αποσκοπεί ένα πρόγραμμα και ποια η σημασία των ποιοτικών και ποσοτικών στόχων.

β) Η παράμετρος << κριτήρια αξιολόγησης >>. Πολύ σχετικά με τους στόχους είναι τα κριτήρια ποσοτικής ή ποιοτικής φύσης που χρησιμοποιούνται στις μετρήσεις των επιπτώσεων καθώς επίσης και ως αποδεικτικά στοιχεία για το αν έχει πετύχει ή αποτύχει ένα πρόγραμμα.

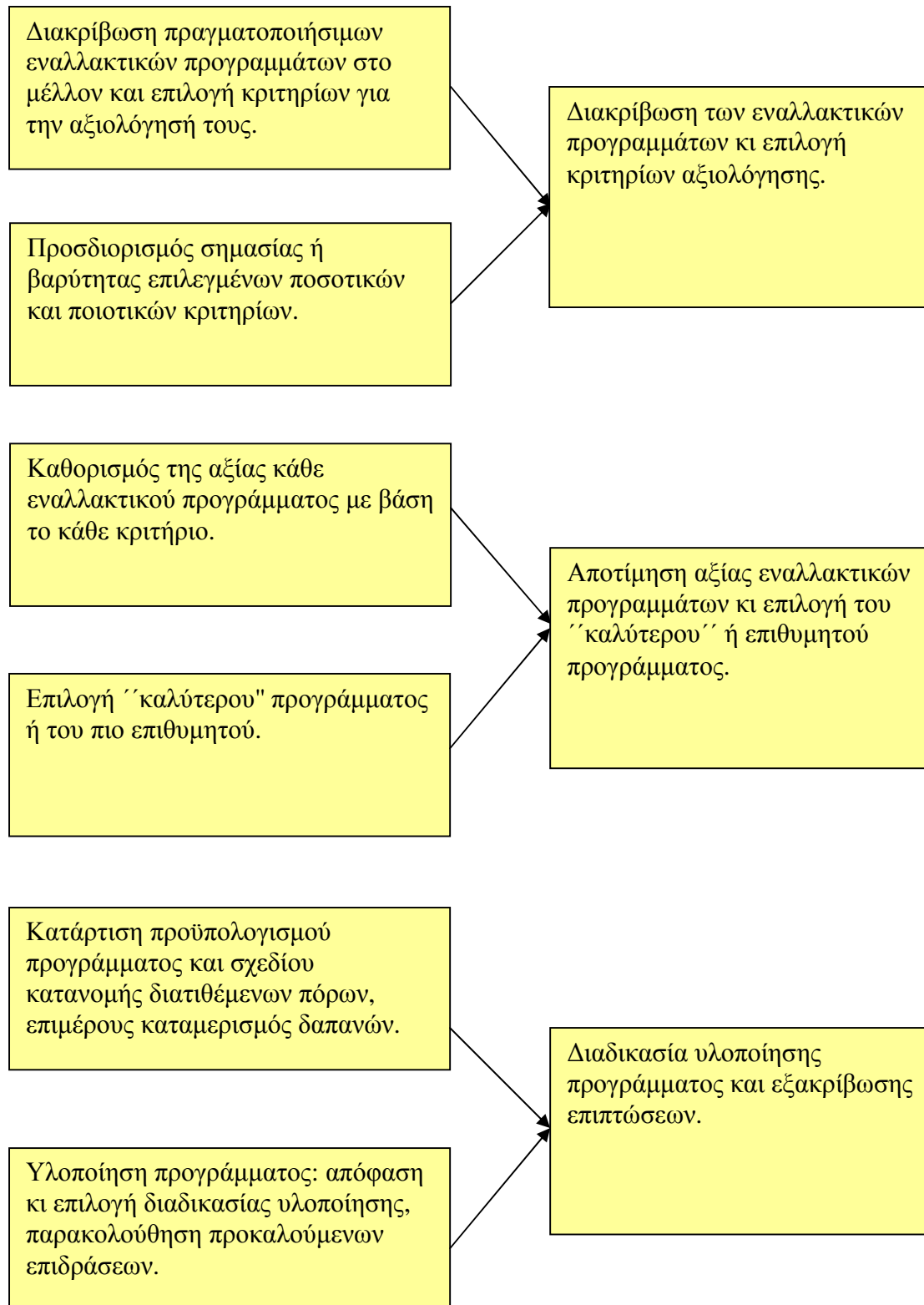
γ) Η παράμετρος << αναπτυξιακοί τομείς >> ή παράγοντες, οι οποίοι εμπεριέχονται στο πρόγραμμα και επιδρούν σε αυτό, όπως ο πληθυσμός, οι τομείς παραγωγής, το περιβάλλον, τα δίκτυα υποδομών κ.λ.π. (Κομίλης, 1999)

Ως διαδικασία, η αξιολόγηση περιλαμβάνει κάποιες φάσεις, οι οποίες όσο αναφορά το περιεχόμενο ή τους στόχους ενός προγράμματος διαφοροποιούνται ως προς το αντικείμενο της ανάλυσης. Για την αξιολόγηση ενός προγράμματος τουριστικής ανάπτυξης προτείνεται μια διαδικασία που περιλαμβάνει έξι φάσεις:

- 1) Διακρίβωση προγραμμάτων
- 2) Προσδιορισμός βαρύτητας κριτηρίων
- 3) Αποτίμηση εναλλακτικών προγραμμάτων
- 4) Επιλογή προγράμματος
- 5) Κατάρτιση προϋπολογισμού
- 6) Υλοποίηση

Αν ενώσουμε ανά δύο τις παραπάνω φάσεις έχουμε τη δυνατότητα εναλλακτικά να διακρίνουμε αντί για έξι, τρεις φάσεις. Το επίκεντρο της αξιολόγησης των προγραμμάτων αποτελούν οι αναλύσεις αποτελεσματικότητας ή των επιπτώσεων τους. Συνήθως, στις πιο ολοκληρωμένες μελέτες προσέγγισης της αξιολόγησης προγραμμάτων σε θεωρητικό και εμπειρικό επίπεδο, παρουσιάζεται σχετικό μοντέλο επιπτώσεων, σύμφωνα με το οποίο αναλύεται η σχέση μεταξύ του βαθμού επίτευξης των στόχων του σχεδίου και συγκεκριμένων παρεμβάσεων. (Κομίλης, 1999)

Διάγραμμα 2 : Φάσεις διαδικασίας αξιολόγησης προγράμματος τουριστικής ανάπτυξης

Πηγή : Κομίλης, 1999

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

5.1. Γενικά για τις Κυκλάδες

Οι Κυκλάδες είναι ένα πανέμορφο νησιωτικό σύμπλεγμα του Αιγαίου Πελάγους, το οποίο βρίσκεται μεταξύ Αττικής και Κρήτης. Πολλές γεωλογικές μεταβολές, μετακινήσεις του φλοιού της γης, σεισμοί, εκρήξεις ηφαιστειών έδωσαν στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων τη μορφή που έχει σήμερα. Ολόκληρα νησιά όπως η Σαντορίνη, η Μήλος και η Κίμωλος σχηματίστηκαν από την ηφαιστειακή δραστηριότητα. Παλιά οι Κυκλάδες αποτελούσαν τη γέφυρα για την ανάπτυξη του εμπορίου και την εξάπλωση του πολιτισμού. (www.el.wikipedia.org)

Το νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων αποτελείται από ένα μεγάλο αριθμό νησιών και βραχονησίδων, εκ των οποίων μόνο τα 24 νησιά είναι κατοικήσιμα. Μερικά από αυτά είναι η Μύκονος, η Σαντορίνη, η Πάρος, η Νάξος, η Σύρος, η Τήνος, η Αμοργός, η Άνδρος, η Μήλος, η Ίος, η Σέριφος και η Σίφνος. Στα ακραία σημεία των Κυκλάδων βρίσκεται η Άνδρος στα βόρεια και η Σαντορίνη στα νότια. Οι Κυκλάδες συγκροτούν αυτοτελή νομό με πρωτεύουσα την Ερμούπολη της Σύρου και μεγαλύτερο σε έκταση νησί είναι η Νάξος, ενώ συγκαταλέγονται στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου όπου ανήκουν τα νησιωτικά συμπλέγματα των νομών Κυκλάδων και Δωδεκανήσων. (www.el.wikipedia.org)

Η θάλασσα που περιβάλλει τα νησιά καθιστά δυνατή την επικοινωνία τους με τα υπόλοιπα μέρη. Τα κυκλαδίτικα νησιά διαθέτουν πολλούς γυμνούς βράχους καθώς επίσης και πανέμορφες αμμώδεις ακτές με πολλούς κόλπους και όρμους, αποτέλεσμα της ηφαιστειακής δραστηριότητας. Χαρακτηριστικό των νησιών είναι τα κάτασπρα σπίτια και οι κάτασπροι ανεμόμυλοι με τις γαλάζιες πόρτες που αποδίδουν λιτή ομορφιά στο κυκλαδίτικο τοπίο. Στην ομορφιά των Κυκλάδων εντάσσεται και η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική, άλλα εκκλησάκια χτισμένα πάνω σε απότομους βράχους και άλλα δίπλα στη θάλασσα. Σε κάθε κυκλαδίτικο νησί υπάρχουν

αναρίθμητα στενά δρομάκια με πέτρινες πλάκες και σπιτάκια ισόγεια ή διώροφα. Στη σημερινή εποχή τα τούβλα και τα τσιμέντα αντικατέστησαν τα παραδοσιακά υλικά, όμως τα σπίτια είναι το ίδιο ισόγεια ή διώροφα, με πέτρινη εξωτερική σκάλα, η στέγη είναι επίπεδη, ενώ κυριαρχεί το λευκό χρώμα και το μπλε στις πόρτες και στα παράθυρα. (www.e-santorini.net)

Οι κάτοικοι των νησιών του νομού Κυκλάδων εξασφαλίζουν τις βασικές πρώτες ύλες για την επιβίωσή τους από τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Χαρακτηριστικά προϊόντα είναι το ελαιόλαδο, η πατάτα, τα τυριά, το μέλι, το κρέας καθώς επίσης και η μεγάλη ποικιλία ψαριών. Πολλά νησιά διαθέτουν αμπελώνες και είναι πολύ γνωστά για την παραγωγή κρασιού. Άριστη ποιότητα λευκού και κόκκινου κρασιού παρουσιάζουν η Σαντορίνη και η Πάρος.

5.2. Ο τουρισμός στα κυκλαδίτικα νησιά

Οι Κυκλάδες μπορούν να συνδυάσουν διακοπές που καλύπτουν όλες τις προτιμήσεις. Από τη μια πλευρά χαλαρές διακοπές γεμάτες ξεγνοιασιά και από την άλλη πλευρά διακοπές με ξέφρενη διασκέδαση. Τα νησιά που είναι μεγαλύτερα έχουν ζωή όλο το χρόνο καθώς ο πληθυσμός τους είναι μεγαλύτερος, αλλά στα μικρά νησιά αυξάνεται ο πληθυσμός το καλοκαίρι. Για τους ντόπιους το μεγαλύτερο εισόδημα προέρχεται από τον τουρισμό. Οι Κυκλάδες αποτελούν πόλο έλξης για πολλούς ταξιδιώτες όχι μόνο από την Ελλάδα, αλλά και από το εξωτερικό. Η αύξηση του τουρισμού συμβάλλει σημαντικά στην οικονομία της χώρας, το γεγονός αυτό όμως δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν προβλήματα. Αδυναμίες του τουριστικού τομέα των νησιών αυτών είναι για παράδειγμα η έλλειψη του εξειδικευμένου προσωπικού, η έλλειψη έργων υποδομής και η συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου.

Όσο αναφορά τη συγκοινωνία, ο πιο συνηθισμένος τρόπος μεταφοράς από και προς τα κυκλαδίτικα νησιά είναι τα πλοία. Τους χειμερινούς μήνες τα δρομολόγια των πλοίων είναι ελάχιστα και οι κάτοικοί τους σε περίπτωση κακοκαιρίας δε μπορούν να εφοδιαστούν ούτε τα βασικά προϊόντα. Αντίθετα, τους θερινούς μήνες τα δρομολόγια

από τον Πειραιά και τη Ραφήνα προς τις Κυκλάδες αυξάνονται. Μάλιστα τους μήνες αυτούς τα κυκλαδίτικα νησιά συνδέονται και με τα Δωδεκάνησα και την Κρήτη προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες των τουριστών. Όμως, τα πιο μεγάλα νησιά όπως είναι η Νάξος, η Πάρος, η Σαντορίνη, η Μύκονος, η Σύρος και η Μήλος συνδέονται και αεροπορικά με διάφορα σημεία του ελλαδικού χώρου, αλλά και του εξωτερικού.

Κάποια από τα κυκλαδίτικα νησιά είναι λιγότερο και άλλα από αυτά περισσότερο ανεπτυγμένα. Νησιά που γνωρίζουν μεγάλη τουριστική ανάπτυξη, διεθνώς φημισμένα είναι η Μύκονος, η Σαντορίνη και η Πάρος. Εκμεταλλεύσιμους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους που οδηγούν στην ανάπτυξή τους διαθέτουν νησιά όπως η Σύρος, η Τήνος, η Μήλος, η Ίος, η Σίφνος, η Σέριφος, η Άνδρος και η Αμοργός. Τέλος, υπάρχουν και ορισμένα κυκλαδίτικα νησιά που αντιμετωπίζουν συνεχή μείωση του πληθυσμού, γεωγραφική απομόνωση και γενικότερα προβλήματα ανάπτυξης. Τέτοια νησιά είναι για παράδειγμα η Σίκιнос, η Φολέγανδρος, η Κίμωλος, η Θηρασιά, τα Κουφονήσια, η Σχοινούσα και η Δονούσα.

Κυκλαδίτικα νησιά

5.3. Η νήσος Θήρα (Σαντορίνη)

Το νησί **Σαντορίνη** ή **Θήρα** βρίσκεται στο Αιγαίο πέλαγος νότια, στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων. Πιο συγκεκριμένα βρίσκεται νότια της Ίου και δυτικά από την Ανάφη. Η απόστασή του από τον Πειραιά είναι 128 ναυτικά μίλια, ενώ από την Κρήτη απέχει 63 ναυτικά μίλια. Η έκτασή της είναι 75,8 τετραγωνικά χιλιόμετρα και σχηματίζει έξι όρμους: Το **Αμμούδι** ή Άγιος Νικόλαος και της **Αρμένης** στην πάνω μεριά του νησιού, τον **όρμο Μουζάκι**, τους **όρμους Φηρών** και **Αθηνιού** και τον **όρμο του Μπάλου** στο Ακρωτήριο. Γενικά η Σαντορίνη είναι άνυδρος και ξερή, χωρίς λίμνες, ποταμούς ή χαράδρες. (www.el.wikipedia.org)

Η Σαντορίνη οφείλει το σχηματισμό και γενικότερα την ύπαρξή της στο μοναδικό γεωλογικό φαινόμενο το ηφαίστειο, το οποίο δημιούργησε μέσα στο Αιγαίο έναν τόπο εκπληκτικής και αξεπέραστης ομορφιάς. Το ηφαίστειο της Σαντορίνης είναι μαζί με το υποθαλάσσιο ηφαίστειο του Κολούμπου, 8 χιλιόμετρα δίπλα στη Σαντορίνη, τη Νίσυρο, τη Μήλο και τα Μέθανα, τα ενεργά ηφαίστεια του Αιγαίου.

Χάρτης Σαντορίνης

Στο νησί πραγματοποιήθηκε μία από τις μεγαλύτερες εκρήξεις ηφαιστειών που συνέβησαν ποτέ στον πλανήτη, η Μινωική έκρηξη, η οποία αποκαλείται διαφορετικά

έκρηξη της Θήρας. Η έκρηξη άφησε μια μεγάλη **καλντέρα**, η οποία περιβάλλεται από ηφαιστειακή τέφρα και μπορεί να συνδεθεί έμμεσα με την κατάρρευση του μινωικού πολιτισμού στην Κρήτη, από τη δημιουργία ενός γιγαντιαίου τσουνάμι. Μια άλλη δημοφιλής θεωρία υποστηρίζει ότι η έκρηξη της Θήρας είναι η πηγή του μύθου της Ατλαντίδας.

Καλντέρα

Το ηφαιστειο της Σαντορίνης ξεκινάει τη δραστηριότητα του πριν από 2,5 εκατομμύρια χρόνια και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Πριν από 50 χρόνια δημιούργησε στο νησάκι Νέα Καμένη, την νεότερη ηφαιστειακή στεριά στην Ανατολική Μεσόγειο. Σήμερα στη Νέα Καμένη υπάρχουν επτά κρατήρες, ένας στην Παλαιά Καμένη και ο υποθαλάσσιος κρατήρας Κολούμπος που βρίσκεται κοντά στην Οία. Σύμφωνα με τους επιστήμονες αυτοί οι κρατήρες βοηθούν στη σταθερότητα της περιοχής καθώς εκτονώνουν τα αέρια του θαλάμου του ηφαιστείου. Οι τουρίστες με τις θαλάσσιες εκδρομές που οργανώνονται, έχουν την δυνατότητα να βρεθούν "κοντά" στους κρατήρες της Νέα Καμένης καθώς και να κάνουν μπάνιο στις ακτές της με τα ζεστά και θειούχα νερά, τα οποία κι έχουν πολλές ευεργετικές ιδιότητες. (www.santoriniinfo.gr)

Ηφαιστειο Σαντορίνης

Η Σαντορίνη ενώθηκε με την Ελλάδα κατά το έτος 1912. Οι οικισμοί και τα χωριά του νησιού βρίσκονται στην άκρη της Καλντέρας, στο εσωτερικό του νησιού και δίπλα στις υπέροχες παραλίες με τη μαύρη άμμο. Κάθενα έχει τις δικές του ιδιαιτερότητες και όλα μαζί συνθέτουν αυτό τον υπέροχο τόπο που λέγεται Σαντορίνη. Η πρωτεύουσα της Σαντορίνης, τα Φηρά, σε συνδυασμό με την Οία αποτελούν αναμφίβολα έναν από τους πιο όμορφους οικισμούς της Ελλάδας Τα Φηρά είναι χτισμένα σε μια πολύ εντυπωσιακή τοποθεσία πάνω στους απότομους βράχους της καλντέρας, σε υψόμετρο 260 μέτρων. Τα Φηρά είναι οικοδομημένα με την παραδοσιακή κυκλαδίτικη αρχιτεκτονική. Στους στενούς δρόμους ξεπροβάλλουν τα μικρά σπίτια, κατάλευκα, με θόλους, καμάρες και πολλά παραθυράκια στη πλευρά που αντικρύζει τη θάλασσα. Άλλοι οικισμοί του νησιού είναι η Οία, το Ημεροβίγλι, το Μεγαλοχώρι, ο Πύργος, το Εμπορειό.

Η ηφαιστειακή φύση της Σαντορινής της έχει χαρίσει το μοναδικό της περιβάλλον. Για αυτό το λόγο και οι παραλίες της διαφέρουν πολύ από τις υπόλοιπες στο Αιγαίο. Οι μαύρες παραλίες στο Καμάρι και την Περίσσα, η κόκκινη παραλία και η τεράστια

παραλία στην Βλυχάδα που θυμίζει σεληνιακά τοπία, υπάρχουν χάρη στο ηφαίστειο και την δράση του. Το σίγουρο είναι ότι οι παραλίες της Σαντορίνης μπορούν να καλύψουν κάθε γούστο. (www.santoriniinfo.gr)

Κόκκινη Παραλία

Τα παραδοσιακά προϊόντα της Σαντορίνης είναι η γευστικότερη φάβα συνδυασμένη με πολλά φαγητά όπως ο πουρές, οι κεφτέδες, οι σούπες κ.λ.π., οι λευκές τηγανητές μελιτζάνες, τις οποίες παράγει το ίδιο το νησί, τα αγγούρια με τη γλυκιά γεύση και οι ντοματοκεφτέδες. Η φάβα της Σαντορίνης είναι διάσημη για τη μοναδικότητα που της δίνει το έδαφος της Σαντορίνης. Είναι ένα από τα πιο παλιά προϊόντα της Σαντορίνης μαζί με το σταφύλι και έχουν βρεθεί αρχαία απομεινάρια τους στις αρχαιολογικές ανασκαφές. Η Σαντορίνη διαθέτει άφθονα ψάρια, ενώ το παραδοσιακό γλυκό της Σαντορίνης είναι τα μελιτίνια. Το νησί φημίζεται ιδιαίτερα για τα τοπικά κρασιά του. Το γλυκύτερο βινσάντο είναι γνωστό παγκοσμίως. (www.santorini-travel.gr)

5.4. Ο Τουρισμός στη Σαντορίνη το 2011

Ο τουρισμός αποτελεί τη βαριά βιομηχανία της χώρας μας και κατά το έτος 2011 κατέγραψε ανοδική πορεία σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, το 2010, είτε με απευθείας πτήσεις από το εξωτερικό είτε με τα κρουαζιερόπλοια. Η κίνηση αυξήθηκε κυρίως στα νησιά Κω (αύξηση κατά 22,41%) και Ρόδο (22,06%) και το νησιωτικό σύμπλεγμα των Δωδεκανήσων απέδειξε ότι αντέχει στην κρίση και αυξάνει τον τουρισμό. Σε ποσοστό 8,65% διαμορφώθηκε η αύξηση των διεθνών τουριστικών αφίξεων το 2011, με 11.528.782 επιβάτες να επισκέπτονται τη χώρα το 2011, σε σύγκριση με 10.611.219 το 2010. Τρίτος στη σειρά τουριστικός προορισμός αναδεικνύεται το Ηράκλειο όπου σημειώθηκε αύξηση κατά 12,59% και ακολουθούν τα Χανιά (αύξηση κατά 10,75%), η **Σαντορίνη (κατά 10,36%)** η Σάμος (κατά 8,58%), η Κέρκυρα (κατά 8,18%), η Ζάκυνθος (6,75%) και η Σκιάθος (5,99%). (www.bmplefour135.wordpress.com)

Σε επίπεδο δεκαμήνου (Ιανουάριος 2011 - Οκτώβριος 2011) οι αφίξεις τουριστών καταγράφουν αύξηση 9,57% καθώς στα 13 κυριότερα αεροδρόμια της χώρας έφτασαν 11.190.701 τουρίστες έναντι 10.213.518 τουριστών το αντίστοιχο χρονικό διάστημα κατά το 2010. Σε ό,τι αφορά στους τουριστικούς προορισμούς που πρωταγωνιστούν τον Οκτώβριο του 2011 την υψηλότερη αύξηση κατέγραψαν η **Σαντορίνη** με ποσοστό **40,21%** και ακολουθούν η Κως με 32,08%, η Ρόδος με 30,7%, τα Χανιά με 15,26% καθώς και το Ηράκλειο με 9,66%. (www.bmplefour135.wordpress.com)

Επιπλέον, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι αναγνώστες του Travel + Leisure ψήφισαν τη Σαντορίνη ως το πιο όμορφο νησί του κόσμου για το 2011. Η έρευνα διεξάγεται για 16η συνεχόμενη χρονιά και αποτυπώνει τις προτιμήσεις των αναγνωστών του Travel + Leisure, όσο αναφορά την καλύτερη πόλη, το καλύτερο ξενοδοχείο, το καλύτερο νησί, την καλύτερη εταιρία κρουαζιέρων, την καλύτερη αεροπορική εταιρία, την καλύτερη εταιρία ενοικίασης αυτοκινήτων και το καλύτερο Spa σε ολόκληρο τον κόσμο. Ως τα δέκα καλύτερα νησιά αναδεικνύονται κατά σειρά προτίμησης η Σαντορίνη, Μπαλί, Cape Breton Island στη Σκωτία, το νησί Boracay στις Φιλιππίνες, τα Great Barrier Reef Islands στην Αυστραλία, η Σικελία, το Big

Island στη Χαβάη, το Kauai, το Maui και τα νησιά Καλαμπάνγκος. (www.thetravellernews.com)

Σήμερα η Σαντορίνη είναι ένας από τους δημοφιλέστερους προορισμούς διακοπών στον κόσμο, φιλοξενώντας χιλιάδες επισκέπτες κάθε χρόνο. Η τουριστική περίοδος στη Σαντορίνη 'οπως και για τις πιο πολλές περιοχές αρχίζει από τον Απρίλιο και τελειώνει τέλη Οκτωβρίου οπότε πολλά καταστήματα, εστιατόρια, ξενοδοχεία κλείνουν. Αν και το χειμώνα παραμένουν ανοιχτά κάποια ξενοδοχεία και εστιατόρια για τους επισκέπτες, αυτά είναι λιγοστά. Όπως και άλλες περιοχές της Ελλάδας, η Σαντορίνη δέχεται πολλούς επισκέπτες που έρχονται για τις παραλίες, τον ήλιο και την νυχτερινή ζωή της. Συνήθως έρχονται από τον Ιούλιο έως και τον Σεπτέμβριο που είναι και η υψηλή περίοδος για το νησί.

5.5. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στη Σαντορίνη

Αναμφισβήτητα, το νησί της Σαντορίνης αποτελεί έναν " διάσημο " τουριστικό προορισμό, όχι μόνο για τους Έλληνες επισκέπτες της, αλλά και για τους ξένους τουρίστες που την επισκέπτονται από όλα τα μέρη του κόσμου. Πρόκειται για ένα νησί που συνδυάζει τη φυσική ομορφιά τοπίων με τη διασκέδαση. Είναι ένα νησί που απευθύνεται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες και σε όλες τις προτιμήσει διότι προσφέρει εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες καλύπτουν όλα τα γούστα. Καθένας επισκέπτεται τη Σαντορίνη ανάλογα με το τι επιδιώκει να δει ή να κάνει. Όμως, ανεξάρτητα από τον λόγο επίσκεψής του αποτελεί ένα νησί που πρέπει να επισκεπτεί κανείς καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του.

5.5.1. Θαλάσσιος τουρισμός

Οι μαύρες παραλίες της Σαντορίνης είναι μοναδικές στο είδος τους, τεράστιες σε έκταση με βαθιά πεντακάθαρα νερά. Στην ανατολική πλευρά του νησιού βρίσκεται η παραλία Περίβολος, η οποία είναι πλήρως εξοπλισμένη και διαθέτει αρκετές καφετέριες και ταβερνάκια. Ιδιαίτερα αγαπητή στους τουρίστες είναι και η παραλία της Περίσσας. Είναι κι αυτή οργανωμένη, προσελκύει περισσότερο τη νεολαία, αποτελεί τη συνέχεια της παραλίας Περίβολος και μπορεί να καλύψει τα γούστα κάθε επισκέπτη. Η παραλία Βλυχάδα χαρακτηρίζεται από πολλούς ως η αγαπημένη τους παραλία στη Σαντορίνη. Είναι πιο ήσυχη από τις υπόλοιπες και πολύ ξεχωριστή διότι οι γεωλογικές ανακατατάξεις από την έκρηξη του ηφαιστείου της έδωσαν την σεληνιακή μορφή. Η Κόκκινη Παραλία βρίσκεται στο νοτιότερο τμήμα του νησιού. Το όνομά της προέρχεται από το κόκκινο χρώμα του πετρώματος και τα κόκκινα βότσαλά της. (www.santoriniinfo.gr)

Παραλία Βλυχάδα

5.5.2. Αρχαιολογικός τουρισμός

Δυο μεγάλοι πολιτισμοί άφησαν τα αποτυπώματά τους στη Σαντορίνη. Ο ένας ανήκει στους προϊστορικούς χρόνους και ανακαλύπτεται με τις ανασκαφές του Ακρωτηρίου. Ο άλλος είναι ο ελληνικός πολιτισμός και αντιπροσωπεύεται από την αρχαία πόλη. Η αρχαία Θήρα αποτελεί την πόλη των ιστορικών χρόνων της Σαντορίνης. Βρίσκεται στο Μέσα Βουνό σε κυρίαρχη θέση σε υψόμετρο 385 μ. Σήμερα οι τουρίστες μπορούν να επισκεφτούν το μουσείο της προϊστορικής Θήρας. Το Ακρωτήρι στη Σαντορίνη, ο προϊστορικός οικισμός και ο πολιτισμός του είναι αναμφίβολα ένα από τα πιο σημαντικά κέντρα του Αιγαίου την προϊστορική εποχή. Κατά τη Νεολιθική Εποχή εγκατάστηκαν οι πρώτοι κάτοικοι στη Σαντορίνη. Στο ξεκίνημα της εποχής του χαλκού φημολογείται ότι υπήρχε ήδη οικισμός στο Ακρωτήρι. Με το πέρασμα των χρόνων ο οικισμός του Ακρωτηρίου μεγάλωσε και μέσω του λιμανιού αναδείχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά κέντρα του Αιγαίου. (www.santoriniinfo.gr)

Αρχαία Θήρα

5.5.3.Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά την επίσκεψη τουριστών σε θρησκευτικούς τόπους λατρείας, όπως μοναστήρια και εκκλησίες κι αποτελεί σίγουρα ένα σημαντικό κομμάτι της ελληνικής τουριστικής κίνησης. Ο θρησκευτικός τουρισμός σχετίζεται με ευσεβείς περιηγητές, οι οποίοι επιθυμούν να έρθουν σε επαφή με την πνευματικότητα της ορθοδοξίας.

Όπως σε όλα τα κυκλαδίτικα νησιά, έτσι και στη Σαντορίνη, υπάρχουν εκκλησίες παντού, γεγονός το οποίο αποτελεί απόδειξη του δεσίματος της καθημερινής ζωής των κατοίκων του νησιού με τη θρησκευτική αντίληψη. Το νησί προσφέρεται για θρησκευτικό τουρισμό τόσο για τις ορθόδοξες όσο και για τις καθολικές του εκκλησίες και μοναστήρια. Αν και πρόκειται για ένα μικρό σε μέγεθος νησιωτικό προορισμό, διαθέτει συνολικά 329 ορθόδοξους ναούς και ξωκλήσια σε όλους τους οικισμούς της Σαντορίνης, καθώς επίσης και 10 καθολικούς ναούς. Επίσης, το νησί της Θηρασίας διαθέτει 14 εκκλησίες. (www.santorini.gr)

Παναγία Υπαπαντή (Φηρά)

5.5.4. Περιπατηκός τουρισμός

Ο περιπατητικός τουρισμός συνδέεται με τα οργανωμένα ή ανοργάνωτα μονοπάτια εύκολης ή δύσκολης πρόσβασης. Οι επισκέπτες της Σαντορίνης θα συναντήσουν πολλά καλντερίμια και κυρίως στα Φηρά, την πρωτεύουσα του νησιού, μερικά εκ των οποίων έχουν αρχίσει να συντηρούνται για να διατηρήσουν την παραδοσιακή τους εμφάνιση. Είναι στρωμένα με τις ηφαιστειακές πέτρες του νησιού και σχηματίζουν το γνωστό μας φιδωτό σχήμα. Επιπλέον, όταν οι περιηγητές ανηφορίζουν ή κατηφορίζουν τα σκαλοπάτια για το λιμάνι των Φηρών, χρησιμοποιούν ένα αριστούργημα κατασκευής για σκάλα, ένα εξαιρετικό έργο από το οποίο έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν την πανέμορφη θέα. (www.santorini.gr)

5.5.5. Συνεδριακός τουρισμός

Η Σαντορίνη θεωρείται ένας από τους καταλληλότερους προορισμούς στην Ελλάδα για επιστημονικά και επαγγελματικά συνέδρια για ποικίλους λόγους. Πρώτα από όλα, η μοναδικότητα του ηφαιστειογενούς τοπίου που αποτελεί πόλο έλξης πολλών επιχειρηματιών, αλλά και η παγκόσμια φήμη της ανασκαφής στο Ακρωτήρι. Επίσης, το νησί διαθέτει πολύ καλές συνεδριακές εγκαταστάσεις, ποικιλία ξενοδοχείων, εξαιρετικό φαγητό και μοναδικό κρασί και δυνατότητα άφιξης εκεί με απευθείας πτήσεις charter και με πτήσεις άμεσης ανταπόκρισης από το εξωτερικό. Όμως και οι διάσημες παραλίες με τη μαύρη άμμο και οι πολλές δυνατότητες διασκέδασης αναδεικνύουν το νησί ως προορισμό συνεδριακού τουρισμού.

Σε πολλά ξενοδοχεία ή ειδικά διαμορφωμένους χώρους και συγκροτήματα του νησιού διοργανώνονται διεθνή συνέδρια κάθε χρόνο από επιχειρήσεις από όλο τον κόσμο δείχνοντας με αυτό τον τρόπο τις δυνατότητες που έχουν αναπτυχθεί από ντόπιους επιχειρηματίες και το ενδιαφέρον των επαγγελματιών της Σαντορίνης που αποδεικνύουν ότι ο τόπος τους είναι ένας καταπληκτικός και πλήρης καλοκαιρινός καθώς επίσης και χειμερινός νησιωτικός προορισμός στην Ελλάδα. (www.e-santorini.net)

Συνεδριακός τουρισμός

5.5.6. Γεωλογικός τουρισμός

Το έδαφος της Σαντορίνης εμφανίζεται αναμεμιγμένο με πυριτική άμμο, θηραϊκή γη και κομμάτια ελαφρόπετρας. Παρουσιάζει μεγάλη υδατοχωρητικότητα εξαιτίας της θηραϊκής γης και της ιδιότητας της ελαφρόπετρας, έτσι ώστε παρά τις μικρές βροχοπτώσεις να είναι δυνατή η συγκράτηση αρκετής υγρασίας, η οποία παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στις άνυδρες καλλιέργειες.

Τα σπήλαια του νησιού μαρτυρούν πάρα πολλά για τη ζωή και την κατοικία των αρχαίων Θηραίων, όπως και για τους τρόπους τεχνητής διαρρύθμισης του εσωτερικού τους.

Η μεγάλη σημασία της Σαντορίνης είναι η νήσος Νέα Καμμένη. Πάρα πολλοί τουρίστες από την Ελλάδα, αλλά και από το εξωτερικό επισκέπτονται τη Σαντορίνη προκειμένου να επισκεφτούν τη Νέα Καμμένη και να κολυμπήσουν στα ζεστά νερά, κάτι το οποίο έχει ευεργετικές ιδιότητες για την υγεία τους. (www.santorini.gr)

5.5.7. Γαστρονομικός τουρισμός

Η κουζίνα της Σαντορίνης βασίζεται κυρίως στα αγροτικά της προϊόντα. Προϊόντα θρεμμένα με το ηφαιστειογενές χώμα της, τη δροσιά της θάλασσας και τον αιγαιοπελαγίτικο ήλιο. Αποκτούν γεύση μοναδική και μας δίνουν εξαιρετο υλικό για υγιεινά φαγητά, πρωτότυπα και γευστικά.

Ο γαστρονομικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού, όπου κυριαρχεί η κουλτούρα της τοπικής κουζίνας του τουριστικού προορισμού. Η σύνθεση του εδάφους σε συνδυασμό με την ξηρασία, αλλά και το κλίμα του νησιού δίνει μια μοναδική νοστιμιά στα προϊόντα αυτής της γης. Το έδαφος του νησιού είναι άνυδρο, παράλληλα όμως και αρκετά γόνιμο, κατάλληλο για την καλλιέργεια λαχανικών (ντομάτα, φάβα). Στις μέρες μας η καλλιέργεια του αμπελιού παραμένει η βασικότερη απασχόληση των αγροτών και ακολουθούν η καλλιέργεια της φάβας, της σαντορινιάς ντομάτας και του κριθαριού. (www.santoriniinfo.gr)

Επίσης, παραδοσιακά πιάτα είναι οι τοματοκεφτέδες, η σαντορινιά σαλάτα, τα άσπρα μελιτζανάκια, τα γεμιστά στρογγυλά κολοκυθάκια, η μαγειρευτή κάπαρη, το χλωρό τυρί, τα λουκάνικα, το σαντορινιό καρπούζι αναδεικνύουν τη γευστική κουλτούρα του νησιού. Από γλυκίσματα, τα μελιτίνια, πασχαλινό γλυκό που προσφέρεται εκτός από το Πάσχα στις γιορτές, στους γάμους, στους αρραβώνες και με κάθε ευκαιρία, αλλά και το Κουφέτο, το γλυκό του γάμου. (www.santoriniinfo.gr)

5.5.8. Οινοτουρισμός

Η Σαντορίνη διαθέτει μια μεγάλη παράδοση στην αμπελουργία. Το μοναδικό της κλίμα σε συνδυασμό με τη σύσταση του εδάφους διαφοροποιούν το σαντορινιό κρασί σε σχέση με όλα τα υπόλοιπα. Τα κρασιά της Σαντορίνης χαρακτηρίζονται από έντονα αρώματα και γεύσεις και υψηλούς αλκοολικούς βαθμούς.

Στη Σαντορίνη βρίσκεται ένας από τους πιο παλιούς αμπελώνες σε όλο το κόσμο που προέρχεται από τα προϊστορικά χρόνια. Οι βασικές ποικιλίες σταφυλίων που

καλλιεργούνται στη Σαντορίνη και δίνουν όλη τη μεγάλη ποικιλία των κρασιών της είναι το Ασύρτικο, το Αθήρι και το Αηδάνι από τα λευκά και η Μαντηλαριά, το Μαυροτράγανο και το Βουδόματο από τα κόκκινα. (www.santoriniinfo.gr)

Το Ασύρτικο είναι το κρασί που έχει πάρει το όνομα της ποικιλίας που έχει μεγαλουργήσει στο ηφαιστειακό κλίμα και έδαφος της Σαντορίνης.

Το Νυχτέρι είναι ένα κρασί παλαιώσης. Οφείλει την ονομασία του αυτή στην παράδοση που αναφέρει ότι όλες οι εργασίες για την οινοποίηση του γινόταν τις νύχτες.

Το Βινσάντο (Vino di Santorini) το παραδοσιακό γλυκό κρασί της Σαντορίνης που είναι συνδεδεμένο με τη σύγχρονη ιστορία της και την έχει κάνει γνωστή σε όλο το κόσμο. Η οινοποίηση του γίνεται από λιασμένα σταφύλια στον καλοκαιρινό ήλιο της Σαντορίνης. (www.santoriniinfo.gr)

Βινσάντο-Το παραδοσιακό κρασί της Σαντορίνης

5.5.9. Χειμερινός τουρισμός

Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότεροι τουρίστες επισκέπτονται το νησί της Σαντορίνης κατά τους χειμερινούς μήνες. Τη χειμερινή περίοδο ή τουλάχιστον στο μεγαλύτερο μέρος της οι επιχειρήσεις παραμένουν ανοιχτές. Το γεγονός ότι η Σαντορίνη είναι ένας διεθνώς αναγνωρίσιμος προορισμός πείθει συνεχώς μεγαλύτερο αριθμό επιχειρηματιών να κρατήσει ανοιχτή την επιχείρησή του κατά τους χειμερινούς μήνες.

Φυσικά, το νησί έχει μέρη τα οποία μπορεί κανείς να επισκεφθεί όλον τον χρόνο, όπως είναι τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι, για παράδειγμα ο αρχαιολογικός χώρος στο Ακρωτήρι. Χαρακτηριστικό παράδειγμα χειμερινού τουρισμού αποτελούν οι κινέζοι τουρίστες του νησιού, οι οποίοι διαρκώς αυξάνονται αφού προτιμούν «να ταξιδεύουν εκτός της υψηλής θερινής περιόδου». Ακόμα, πολλοί γάμοι Κινέζων τελούνται στο νησί κατά τη διάρκεια αυτών των μηνών. (www.altertourism.gr)

5.5.10. Τουρισμός της κρουαζιέρας

Ως τουρισμός της κρουαζιέρας χαρακτηρίζονται οι διακοπές σε ένα κρουαζιερόπλοιο που πραγματοποιούνται αποκλειστικά για λόγους ευχαρίστησης ή αναψυχής και το ταξίδι πρέπει να υπερβαίνει τις 24 ώρες. Το κρουαζιερόπλοιο επισκέπτεται κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης διαδρομής πολύ ενδιαφέρον τουριστικούς προορισμούς. Συνήθως, οι κρουαζιέρες γίνονται με μεγάλα επιβατικά πλοία, τα οποία δίνουν τη δυνατότητα ενός ολοκληρωμένου προγράμματος αναψυχής.

Η Σαντορίνη εκτός των άλλων εναλλακτικών μορφών τουρισμού έχει αναπτύξει σημαντικά και τον τουρισμό της κρουαζιέρας. Πολλοί τουρίστες από όλο τον κόσμο που προτιμούν αυτή τη μορφή τουρισμού θαυμάζουν τις ομορφιές της καλντέρας σε συνδυασμό με τις ανέσεις που τους προσφέρει το κρουαζιερόπλοιο στο οποίο διαμένουν. Κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες οι αφίξεις των κρουαζιερόπλοιων αυξάνονται κατακόρυφα στο νησί. (www.altertourism.gr)

Τουρισμός της κρουαζιέρας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

6.1. Αεροδρόμιο Σαντορίνης

Το διεθνές αεροδρόμιο της Σαντορίνης είναι ένα μικρό αεροδρόμιο, αλλά το μεγαλύτερο του νοτίου Αιγαίου και λειτουργεί και ως βάση στρατιωτικών αεροσκαφών. (www.santorini-airport-carhire.com)

Το αεροδρόμιο της Σαντορίνης βρίσκεται κεντρικά και ανατολικά του νησιού. Η απόστασή του από την πρωτεύουσα της Σαντορίνης, τα Φηρά είναι 6 χλμ., ενώ από το βορειότερο σημείο του νησιού, από την Οία περίπου 16 χλμ. Αλλά και από το νοτιότερο άκρο της Σαντορίνης, την περιοχή του Ακρωτηρίου, το αεροδρόμιο απέχει γύρω στα 17 χλμ. (www.santorini-airport-carhire.com)

Το αεροδρόμιο της Σαντορίνης χτίστηκε κατά το έτος 1972 με βάση τους κανόνες της παραδοσιακής κυκλαδίτικης αρχιτεκτονικής. Όμως, από τότε οι απαιτήσεις αυξάνονται συνεχώς λόγω του μεγαλύτερου αριθμού αφίξεων τουριστών από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον εκσυγχρονισμό του μικρού αεροδρομίου έτσι ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να χωράει μέχρι και 6 αεροπλάνα ταυτόχρονα. Παρόλ'αυτά εξακολουθεί μέχρι σήμερα να αναβαθμίζεται. (www.santorini-airport-carhire.com)

Αεροδρόμιο Σαντορίνης

Υπάρχουν απευθείας πτήσεις προς τη Σαντορίνη από την Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και το Ηράκλειο Κρήτης. Επίσης, από τη Θήρα μπορεί κανείς να ταξιδέψει με αεροπλάνο προς άλλα κυκλαδίτικα νησιά, ενώ κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών χιλιάδες τουρίστες φτάνουν στο νησί με πτήσεις τσάρτερ και από το εξωτερικό. (www.santorini-airport-carhire.com)

6.2. Λιμάνι Σαντορίνης

Ο Όρμος Αθηνιού ή Αθηνιός είναι το λιμάνι της Σαντορίνης. Βρίσκεται σε απόσταση 10 χιλιομέτρων νότια των Φηρών. Η Σαντορίνη και γενικά οι Κυκλάδες εξυπηρετούνται με πλοία από τα λιμάνια του Πειραιά και της Ραφήνας. Στη Σαντορίνη έχει την ευκαιρία κανείς να ταξιδέψει με πλοίο και από τα γύρω νησιά των Κυκλάδων, την Ίο, τη Μύκονο, την Πάρο, τη Νάξο, την Ανάφη, την Αμοργό, την Κίμωλο, κ.λ.π. (www.el.wikipedia.org)

Στη Σαντορίνη ταξιδεύουν ακόμα πλοία από την Κρήτη, τη Ρόδο και βασικά από όλα τα Δωδεκάνησα καθώς και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου με ενδιαμέσους σταθμούς. Το ταξίδι στο νησί της Θήρας μπορεί να γίνει με συμβατικό πλοίο ferry boat, με High speed ferries ή με δελφίνι, ανάλογα με την ημέρα και την εταιρία που κάποιος επιθυμεί να ταξιδέψει. Τους καλοκαιρινούς μήνες τα δρομολόγια των πλοίων διπλασιάζονται και πολλές φορές πολλαπλασιάζονται. (www.ferries-greece.com)

Αθηνιός- Το λιμάνι της Σαντορίνης

Ο Όρμος Αθηνιού δεν είναι οργανωμένος οικισμός, αλλά όταν φτάσει κανείς στο λιμάνι θα δει κάποια καφενεία και δυό μίνι μάρκετ για τα ψώνια των επιβατών που αποβιβάζονται από τα πλοία της γραμμής. Ο Αθηνιός συνδέεται με τα Φηρά, αλλά και με όλα τα υπόλοιπα χωριά του νησιού με λεωφορεία, τα δρομολόγια των οποίων εξαρτώνται από την άφιξη και την αναχώρηση των πλοίων. (www.ferries-greece.com)

6.3. Οδικό και μεταφορικό δίκτυο Σαντορίνης

Από το έτος 1988 το συγκοινωνιακό δίκτυο του νησιού έχει επεκταθεί σε όλα τα χωριά με την ανανέωση του εξοπλισμού και των υπηρεσιών. Η μεταφορά γίνεται πλέον με νέα και σύγχρονα λεωφορεία και το προσωπικό των λεωφορείων είναι πάντα έτοιμο να ικανοποιήσει και να βοηθήσει ακόμα και τον πιο δύσκολο επισκέπτη για να τον κάνει να αισθάνεται άνετα στη Σαντορίνη. (www.santorini888.gr)

Κτελ Σαντορίνης

Τα λεωφορεία του κτελ της Θήρας συνδέουν μεταξύ τους τους οικισμούς του νησιού. Με λεωφορείο γίνεται η μεταφορά των επισκεπτών του νησιού από το λιμάνι του Αθηνιού προς τα υπόλοιπα μέρη του νησιού, την Οία, τον Πύργο, το Ακρωτήρι κ.λ.π. Επίσης, από την πρωτεύουσα της Σαντορίνης, τα Φηρά μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει λεωφορεία του κτελ για να βρεθεί από την πιο κοντινή έως και την πιο μακρινή παραλία του νησιού. Γνωστές παραλίες όπου υπάρχουν τακτικά δρομολόγια αποτελούν η Κόκκινη Παραλία, η παραλία Βλυχάδα, ο Μονόλιθος, το Καμάρι και η Περίσσα. . (www.santorini888.gr)

Λεωφορείο του κτελ Θήρας

6.4. Εκπαιδευτικές υποδομές

Σε επίπεδο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης τα δημοτικά σχολεία είναι το δημοτικό σχολείο στην Οία, στο Εμπορείο, στον Καρτεράδο στα Φηρά και στη Θηρασιά. Όσο αναφορά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση τα σχολεία του νησιού είναι :

- Γυμνάσιο Θήρας

- Γυμνάσιο Εμπορείου
- Γυμνάσιο Μεσσαριάς
- Λύκειο Θήρας
- ΤΕΕ Θήρας
- ΤΕΕ Εμπορείου

Ακόμα αξίζει να αναφερθεί ότι υπάρχει παιδικός σταθμός και νηπιαγωγείο στην περιοχή της Οίας και στη Θηρασιά. (www.dide.kyk.sch.gr)

Γενικό Λύκειο Θήρας

Τέλος, αρκετές είναι και οι υποδομές που αναδεικνύουν τον αρχαίο πολιτισμό στο νησί, όπως για παράδειγμα το Αρχαιολογικό Μουσείο, το Λαογραφικό Μουσείο, το Μέγαρο Γκύζη, το Ναυτικό Μουσείο κ.ά. (www.greeka.com)

Λαογραφικό Μουσείο Σαντορίνης

6.5. Στάδιο τουριστικής ανάπτυξης Σαντορίνης - Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα τουριστικής ανάπτυξης

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο τα στάδια της τουριστικής ανάπτυξης ενός προορισμού είναι τέσσερα. Η νήσος Σαντορίνη βρίσκεται στο τρίτο στάδιο ανάπτυξης, διότι έχει υιοθετήσει το πρότυπο του μαζικού τουρισμού που διαθέτει μάλιστα και καλή οργάνωση. Η Θήρα αποτελεί ένα νησιωτικό τουριστικό προορισμό διεθνών προδιαγραφών με οργανωμένες υποδομές και με μια παγκόσμια διαφημιστική εικόνα που προσελκύει κάθε χρόνο ένα μεγάλο αριθμό τουριστών. Το μεγαλύτερο ποσοστό της τουριστικής υποδομής αποτελεί προϊόν εκμετάλλευσης ξένων συμφερόντων (αλλοδαποί ή ημεδαποί). Οι κρατικοί φορείς του νησιού και οι tour operators έχουν το συνολικό έλεγχο της αναπτυξιακής πορείας του τουρισμού του νησιού.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στη Σαντορίνη παρουσιάζει αρκετά πλεονεκτήματα. Έχει ως αποτέλεσμα την αξιοποίηση πόρων, οικονομικών, φυσικών και ανθρώπινων. Πρώτα από όλα συντελεί παράλληλα και στην ανάπτυξη άλλων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας. Οι τουρίστες που επισκέπτονται το νησί δαπανούν χρήματα για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών και μέσω των τουριστικών κι άλλων επιχειρήσεων ενισχύουν κι άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Παράλληλα με τον τριτογενή τομέα παραγωγής, ευνοούνται δηλαδή ο πρωτογενής και ο δευτερογενής τομέας παραγωγής. Με άλλα λόγια η τουριστική ανάπτυξη του νησιού συμβάλλει στη στήριξη και τόνωση της παραγωγικής και εμπορικής δραστηριότητας.

Επιπλέον, η ανάπτυξη των απαραίτητων υποδομών στη Θήρα τονώνει κι άλλες δραστηριότητες που μπορούν να αποφέρουν έσοδα στην περιοχή. Οι τακτικές πτήσεις από και προς το νησί καθώς και τα συχνά δρομολόγια πλοίων, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες, που συνδέουν τη Σαντορίνη με τον Πειραιά και τα λιμάνια άλλων νησιών αυξάνουν τις αφίξεις των τουριστών και κατά συνέπεια αυξάνονται τα έσοδα των κατοίκων του νησιού, αλλά και επιχειρηματιών που διαθέτουν εγκαταστάσεις εκεί προσφέροντας ένα πρόσθετο εισόδημα στους μόνιμους κατοίκους της περιοχής καθώς και πρόσθετα έσοδα στην τοπική αυτοδιοίκηση και γενικότερα στο κράτος.

Ακόμα η εξέλιξη της συνολικής απασχόλησης έχει σαφώς επηρεαστεί θετικά με αυξανόμενους ρυθμούς. Η τουριστική ανάπτυξη στο νησιωτικό αυτό προορισμό προσφέρει νέες θέσεις εργασίας, πλήρους, μερικής ή ακόμα και εποχιακής απασχόλησης για ειδικευμένο και ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων ευκαιριών, εκεί που οι άλλοι κλάδοι αδυνατούν να δημιουργήσουν, ακόμα κι αν αυτές είναι για σύντομο χρονικό διάστημα.

Αξιοσημείωτη είναι η συμβολή της τουριστικής ανάπτυξης στη συγκράτηση της μετανάστευσης των κατοίκων του νησιού. Επίσης, η επίδραση του τουρισμού στη διατήρηση της ποιότητας του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος είναι σε αρκετές περιπτώσεις θετική. Ακόμη ένα πλεονέκτημα είναι το γεγονός ότι η προσέλευση Ελλήνων και ξένων τουριστών στη Σαντορίνη συντέλεσε στην πολιτισμική ανάπτυξη της. Πέρα από τους αρχαιολογικούς χώρους (π.χ. αρχαία Θήρα, Ακρωτήρι) και τα μουσεία που διαθέτει το νησί παρατηρείται μεγάλη προσφορά άλλων εκδηλώσεων από τοπικούς φορείς για την ιστορία του νησιού. Αναμφίβολα, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στο νησιωτικό αυτό προορισμό λειτουργούν θετικά στην ανάπτυξη του αφού κάθε μορφή καλύπτει και διαφορετικές προτιμήσεις, αποτελώντας η καθεμία διαφορετικό λόγο επίσκεψης για τον τουρίστα.

Κάποιες από τις αρνητικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης εκφράζονται με την έντονη εποχικότητα και τη μαζικότητα του τουρισμού στο νησί της Σαντορίνης σε συνδυασμό με την εποχική λειτουργία πολλών επιχειρήσεων σχετιζόμενων με αυτόν, οι οποίες περιορίζουν τις θετικές επιπτώσεις του στην ποιότητα ζωής των μόνιμων κατοίκων. Ανάμεσα στις αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού συγκαταλέγονται η εμπορευματοποίηση των σχέσεων ανάμεσα στους κατοίκους και η δημιουργία μιας νεολαίας «τουριστικοποιημένης».

Ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η ρύπανση του περιβάλλοντος από τα απορρίμματα κατά την τουριστική περίοδο. Επίσης, χτίζονται σπίτια ή ξενοδοχεία μοντέρνα σε οικισμούς προστατευόμενους και σπάνιας αρχιτεκτονικής ομορφιάς. Παραδοσιακά κτίρια μετατρέπονται σε τουριστικά καταστήματα (εστιατόρια, μπαρ, καταστήματα ειδών λαϊκής τέχνης κ.λ.π.). Εκτός όμως από τους παραδοσιακούς οικισμούς φθείρονται ανεπανόρθωτα και τα μεγάλης αρχαιολογικής και πολιτιστικής αξίας μνημεία. Οι απαιτήσεις του μαζικού τουρισμού οδήγησαν και σε σημαντική

αλλοίωση του φυσικού τοπίου. Το τοπίο δε διατηρεί πλέον το ήθος και την αισθητική του ταυτότητα, καθώς τα νέα κτίσματα δεν εντάσσονται αρμονικά στο χώρο. Οι πρόχειρες λύσεις, ο κακός σχεδιασμός, αλλά και η λανθασμένη χωροθέτηση των επεμβάσεων έχουν ως αποτέλεσμα την αλλοίωση του τοπίου και τη διατάραξη της ισορροπίας του περιβάλλοντος. Επιπλέον, οι αλλαγές στη δομή των καλλιεργειών, λόγω των διαφορετικών χρήσεων γης που επιφέρει η αλόγιστη τουριστική ανάπτυξη, οδηγούν στη συρρίκνωση της αγροτικής δραστηριότητας και τη μείωση της αγροτικής παραγωγής στο νησί. Λόγω περιορισμένης βιομηχανίας δεν παρατηρούνται ιδιαίτερα φαινόμενα απόρριψης απορριμμάτων σε ακτές. Η κύρια επιβάρυνση στην παράκτια ζώνη είναι από τις περιοχές που δεν έχουν αποκτήσει ακόμα αποχετευτικό δίκτυο με συνέπεια την τελική απόρριψη των υγρών απορριμμάτων σε κάποιο θαλάσσιο αποδέκτη. Λόγω όμως της έντονης κίνησης πλοίων και σκαφών το θαλάσσιο περιβάλλον της Σαντορίνης δέχεται την επιβάρυνση από την κίνηση αυτή, ενώ ελλοχεύει πάντα ο κίνδυνος ατυχήματος.

6.6. Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στο νησί της Σαντορίνης

Στη σύγχρονη εποχή η βιωσιμότητα αποτελεί μια διαδικασία που στηρίζεται στην οικονομία (οικονομική βιωσιμότητα), στην κοινωνία (κοινωνική βιωσιμότητα), στον πολιτισμό (πολιτιστική βιωσιμότητα) και στο περιβάλλον (οικολογική βιωσιμότητα). Το φυσικό κάλλος και τα πολιτιστικά μνημεία του νησιού προσφέρουν τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης όλων των μορφών του οργανωμένου και του εναλλακτικού τουρισμού συμβάλλοντας στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξή του. Προς την κατεύθυνση λοιπόν της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης μία συγκεκριμένη δέσμη δράσεων-προτάσεων που θα αποτελέσουν αντικείμενο της άσκησης της τουριστικής πολιτικής της Θήρας έχουν ξεκινήσει: (www.kykladesnews.gr)

- Η ενίσχυση της πολιτιστικής της διάστασης με χρηματοδοτική ενίσχυση των απαιτούμενων αναγκών λειτουργίας των αρχαιολογικών χώρων.
- Η αποκατάσταση, συντήρηση και εκμετάλλευση αρχαιολογικών χώρων που είτε είναι υποβαθμισμένοι είτε βρίσκονται σε αχρηστία λόγω έλλειψης πόρων.

- Η επίσπευση ολοκλήρωσης του χωροταξικού σχεδιασμού σε τοπικό επίπεδο που θα συμβάλλει και στην αποτροπή συγκρούσεων χρήσεων γης.
- Η σύνδεση του πρωτογενή με τον τριτογενή τομέα και η δημιουργία δικτύου εστιατορίων διατροφής που ταυτίζεται με την κουζίνα του Αιγαίου και θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας.
- Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού και η σύνδεσή τους στα προγράμματα των επισκεπτών με κρουαζιερόπλοια.
- Η ενθάρρυνση της δημιουργίας ποιοτικών τουριστικών προϊόντων για να διευκολυνθεί η κατανόηση των συνηθειών και της πολιτιστικής ταυτότητας των τοπικών πληθυσμών. (www.kykladesnews.gr)

6.7. Σχεδιασμός τουριστικής ανάπτυξης Σαντορίνης

Ο σχεδιασμός τουριστικής ανάπτυξης είναι αναγκαίος στη Σαντορίνη όπως και στους περισσότερους τουριστικούς προορισμούς για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας του νησιού. Η απρογραμμάτιστη τουριστική ανάπτυξη προκαλούσε αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία της περιοχής όπως και σε άλλα τουριστικά μέρη.

Ο τύπος σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης στο νησί έχει προσδιοριστεί με βάση τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και τους πόρους που διατίθενται για καθεμιά από αυτές αντίστοιχα. Για παράδειγμα, στη Σαντορίνη ευνοείται η ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού και του τουρισμού κρουαζιέρας λόγω του ότι επρόκειτο για νησιωτικό προορισμό και διότι ευνοείται η ανάπτυξη του λιμανιού που προσελκύει πλοία και σκάφη. Αντίθετα, δεν ευνοείται σε καμία περίπτωση η ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού στο νησί λόγω των κλιματολογικών συνθηκών, αλλά και για το λόγο ότι δεν έχουν αναπτυχθεί οι κατάλληλες υποδομές για μια τέτοια ανάπτυξη στο νησί. Ακόμα, η διασύνδεση του τριτογενούς τομέα παραγωγής, στον οποίο εντάσσεται κι ο τουρισμός, με τους άλλους δύο τομείς παραγωγής διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο σχεδιασμό τουρισμού του νησιού.

Ο κυριότερος στόχος του τουριστικού σχεδιασμού στη Σαντορίνη όπως και σε κάθε άλλο τουριστικό προορισμό είναι η μεγιστοποίηση του όφελους και η ελαχιστοποίηση του κόστους της τουριστικής ανάπτυξης αντισταθμίζοντας τους εξωτερικούς ανεξέλεγκτους παράγοντες με τους εσωτερικούς ελεγχόμενους παράγοντες. Επίσης, υπάρχουν κοινωνικοί στόχοι όπως είναι η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και οικονομικοί που αφορούν την αύξηση της απασχόλησης και του εισοδήματος και γενικότερα του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων του νησιού. Τέλος, τα ήθη, τα έθιμα και οι παραδόσεις στο νησί συμβάλλουν στην ανάπτυξη του τουριστικού σχεδιασμού.

Η προσέγγιση σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης που εφαρμόζεται στη νήσο Θήρα είναι αυτή του συμμετοχικού σχεδιασμού. Η ανάπτυξη πολλών εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο νησί και ο προσανατολισμός προς την αειφόρο ανάπτυξη έδωσαν έμφαση στην ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων τουριστικής ανάπτυξης. Η συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού του νησιού στην ανάπτυξη πολλών τουριστικών δραστηριοτήτων συμβάλλει θετικά στην τοπική οικονομία. (www.egaio.gr)

Όσο αναφορά τη διαδικασία σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης του νησιού αρχικά έγινε η προετοιμασία μελέτης, δηλαδή αναλύθηκαν οι προδιαγραφές, προσδιορίστηκε το χρονοδιάγραμμα, καθορίστηκαν τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των φορέων ενασχόλησης με το έργο κι έγινε πρόβλεψη της υλοποίησης του με βάση τους διαθέσιμους πόρους. Έπειτα προσδιορίστηκαν οι στόχοι της τουριστικής ανάπτυξης όπως αναφέρθηκαν και παραπάνω που συντελούν στην ανάπτυξη της οικονομίας, της κοινωνίας και του πολιτισμού. Στη συνέχεια έγινε η συλλογή πληροφοριών, η ανάλυση και η επεξεργασία τους που προέβαλλαν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία του νησιωτικού αυτού προορισμού. Σίγουρα κατά το σχεδιασμό τουριστικής ανάπτυξης του νησιού προτάθηκαν κι εναλλακτικά σχέδια δράσης, αλλά έγινε η επιλογή αυτού που κρίθηκε πιο κατάλληλο. Στο τέλος υλοποιήθηκε το σχέδιο που επιλέχθηκε από τα αρμόδια άτομα της τοπικής κοινωνίας και τους αρμόδιους φορείς κι έγινε η χρηματοδότησή του. Στο τέλος του σχεδίου έγινε έλεγχος για τον τρόπο που προεπιλέχθηκε.

Τα σχέδια που εφαρμόστηκαν στο νησί κρίνονται αξιόλογα, παρόλα αυτά υπάρχουν δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη. Σε πρώτη φάση προστατεύεται ο δημόσιος χαρακτήρας του παράκτιου χώρου. Επίσης, έχουν αναβαθμιστεί σε σχέση με παλαιότερα τα έργα που εξασφαλίζουν άνετη προσβασιμότητα στην τουριστική αυτή περιοχή. Το τοπίο προστατεύεται με την έννοια ότι αυτό μπορεί να αφορά σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, τα οποία είναι σημαντικά λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού και κοινωνικού τους ενδιαφέροντος. Παράδειγμα τέτοιου τοπίου, αποτελεί η διαμόρφωση μονοπατιών και πεζουλιών που αποτελούν χαρακτηριστική επέμβαση στο νησιωτικό τοπίο της Θήρας και μπορούν να θεωρηθούν ως πολύ σημαντικό στοιχείο στην ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά και συγχρόνως ένα στοιχείο μεγάλης αισθητικής αξίας, το οποίο χρήζει προστασίας.

Επιπλέον, ο αρχαιολογικός χώρος του Ακρωτηρίου, αλλά και αριστουργήματα του κυκλαδικού πολιτισμού που βρίσκονται στα μουσεία του νησιού αποτελούν πόλο έλξης πολλών τουριστών από όλο τον κόσμο. Μέσα στα σχέδια ανάπτυξης του νησιού και πιο συγκεκριμένα για την ανάπτυξη του παράκτιου χώρου έχουν καταδειχτεί εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις από τις παραλίες και τις τουριστικά ενδιαφέρουσες περιοχές. (www.kykladesnews.gr)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΚΑΙ ΛΥΣΕΙΣ

7.1. Κατάσταση οδικού δικτύου

Η Σαντορίνη είναι ένα νησί που αποτελεί πόλο έλξης χιλιάδων τουριστών κάθε χρόνο. Πολλοί επισκέπτονται τη Σαντορίνη περισσότερες από μία φορές. Η ομορφιά του τοπίου κάνει πολλούς επισκέπτες να αγνοούν τις αδυναμίες του νησιού, αυτό όμως δε σημαίνει ότι δεν υφίστανται καθόλου προβλήματα.

Το οδικό δίκτυο της Σαντορίνης βρίσκεται σε πολύ άσχημη κατάσταση. Μάλιστα, τρεις μήνες πριν οι εκπρόσωποι του τουριστικών γραφείων του νησιού έστειλαν επιστολή προς το δήμαρχο και την κοινοποίησαν και στον περιφερειάρχη και στους Περιφερειακούς Συμβούλους. Στην επιστολή τους οι πράκτορες αναφέρθηκαν στην κακή κατάσταση του οδικού δικτύου του νησιού. Όλοι οι δρόμοι είναι επικίνδυνοι όχι μόνο για τους ντόπιους που τους γνωρίζουν, αλλά ιδιαίτερα και για τους επισκέπτες και τουρίστες του νησιού που κυκλοφορούν για πρώτη φορά καθώς και για τη νεολαία που κυκλοφορεί με μηχανάκια και μοτοσυκλέτες. Τόνισαν την απαράδεκτη κατάσταση του οδικού δικτύου από τα Φηρά προς τον Πύργο, από τα Φηρά προς τη Μεσσαριά, αλλά και του δρόμου προς Αρχαία Θήρα. (www.neasantorinis.gr)

Η Σαντορίνη είναι γνωστή σε ολόκληρο τον κόσμο για τις φυσικές της ομορφιές και συνεισφέρει τεράστια ποσά κάθε χρόνο στα ταμεία του κράτους με τη μορφή φόρων, τελών, εισφορών και προστίμων. Συνεπώς, το πρόβλημα πρέπει να λυθεί άμεσα τόνισαν οι πράκτορες των τουριστικών γραφείων που ζήτησαν τη συντήρηση του οδικού δικτύου του νησιού. (www.neasantorinis.gr)

7.2. Πολεοδομικά προβλήματα του νησιού

Πέρα από την κακή κατάσταση του οδικού δικτύου υπάρχουν ορισμένα πολεοδομικά προβλήματα του νησιού, Το θέμα είναι αν η αναθεώρηση του πολεοδομικού καθεστώτος του νησιού, που είναι απαραίτητη για τα παραπάνω, δώσει την αφορμή να θεσπιστούν αυστηρότεροι όροι δόμησης, έτσι ώστε να προστατευτεί το μοναδικό ελληνικό νησί που αναδεικνύεται συνεχώς μεταξύ των τριών κορυφαίων τουριστικών προορισμών του πλανήτη. (www.aganaktismenosthira.wordpress.com)

Ενώ τα μικρά νησιά των Κυκλάδων διαθέτουν ΧΥΤΑ, τα μεγαλύτερα κυκλαδίτικα νησιά (π.χ. Νάξος, Άνδρος κ.ά.) δεν έχουν. Έτσι, από τους 22 ΧΑΔΑ (Χώροι Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων) που υπήρχαν στις Κυκλάδες, οι τρεις έχουν κλείσει και αποκατασταθεί ολοκληρωτικά, ενώ τουλάχιστον δώδεκα έχουν σταματήσει να λειτουργούν, αλλά δεν έχουν αποκατασταθεί ακόμα. Το πρόβλημα της διαχείρισης των απορριμμάτων υπάρχει ακόμα στα νησιά Τήνο και Σαντορίνη, όπου η νομοθεσία δεν προβλέπει στις ζώνες οικιστικού ελέγχου υποδομές σύγχρονων τεχνολογιών (στις οποίες εντάσσονται οι ΧΥΤΑ). Κατά συνέπεια, τόσο στη Σαντορίνη όσο και στην Τήνο εξακολουθούν να λειτουργούν χωματερές. (www.ecocity.gr)

Πρέπει οπωσδήποτε να δημιουργηθεί ΧΥΤΑ στη Σαντορίνη, ώστε να κλείσει και να αποκατασταθεί η χωματερή. Είναι υποδομή απαραίτητη, η οποία δεν είχε προβλεφθεί και για να κατασκευαστεί πρέπει πρώτα να χωροθετηθεί. Όμως, είναι απαραίτητο να προστατευθεί το νησί, να οριστούν ζώνες τουριστικής ανάπτυξης και να διατηρηθούν ορισμένες περιοχές αδόμητες.

7.3. Τελεφερίκ και υποδομές για κρουζιέρα

Σύμφωνα με άρθρο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα " ΤΟ ΒΗΜΑ " τον Απρίλιο του 2012 η Ένωση Εφοπλιστών Κρουαζιερόπλοιων και Φορέων Ναυτιλίας ζήτησε

τελεφερίκ και υποδομές για την εξυπηρέτηση των κρουαζιερόπλοιων και των διακινούμενων τουριστών στο νησί. (www.tovima.gr)

Στη σύσκεψη που οργανώθηκε από τον Δήμο και το Λιμενικό Ταμείο Σαντορίνης συζητήθηκαν τα παρακάτω θέματα:

α) Η κατασκευή νέας, σύγχρονης και μεγάλης μεταφορικής μονάδας τελεφερίκ, για τη μεταφορά των τουριστών από τα σημεία αποβίβασης στη Σκάλα - Γιαλό προς την πρωτεύουσα του νησιού τα Φηρά. (www.tovima.gr)

β) Η αναβάθμιση των υπηρεσιών του Δημοτικού Λιμενικού Ταμείου, προκειμένου να ανταποκρίνεται στις αυξημένες ανάγκες σχεδιασμού και εκτέλεσης έργων, για την εξυπηρέτηση του μεγάλου αριθμού κρουαζιερόπλοιων. (www.tovima.gr)

γ) Να συντηρηθούν και να επισκευαστούν οι τέσσερις ναυδέτες και να εγκατασταθούν νέοι, πιο ενισχυμένοι έτσι ώστε να εξυπηρετηθεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερος αριθμός κρουαζιερόπλοιων. (www.tovima.gr)

δ) Η βελτίωση των υποδομών στη Σκάλα Φηρών - Γιαλό με:

- Την εκβάθυνση σημείων στη θαλάσσια περιοχή
- Την ενίσχυση του φωτισμού στο χερσαίο χώρο
- Την απελευθέρωση χερσαίου χώρου που είναι κατειλημμένος από διάφορα καταστήματα και δημιουργεί πρόβλημα στην αποβίβαση και επιβίβαση των τουριστών. (www.tovima.gr)

7.4. Προβλήματα στο νησί και αντιμετώπισή τους

Σύμφωνα με συνεντεύξεις σε σχετική αρθρογραφία με κύρια πηγή το διαδίκτυο που πραγματοποιήθηκαν σε αρμόδια άτομα της τοπικής κοινωνίας του νησιού και σε σχετικές μελέτες που έχουν γίνει για την τουριστική ανάπτυξη του νησιού εκτός από τα θετικά της στοιχεία υπάρχουν και κάποια προβλήματα που αντιμετωπίζει η

Σαντορίνη και που πρέπει να επιλυθούν έτσι ώστε να εξακολουθεί να αποτελεί πόλο έλξης επισκεπτών από όλο τον κόσμο.

Βασικό πρόβλημα που πρέπει να επιλυθεί στο νησί θεωρείται η ανυπαρξία προγράμματος διαχείρισης των απορριμμάτων. Κρίνεται αναγκαίο λοιπόν το άμεσο κλείσιμο της χωματερής και η κατασκευή Χ.Υ.Τ.Α.

Είναι επίσης απαραίτητη η πύκνωση ακτοπλοϊκών συνδέσεων και ειδικότερα με τα Δωδεκάνησα και με τα νησιά του βορειοανατολικού Αιγαίου (Λέσβος, Χίος).

Συχνά παρατηρούνται κυκλοφοριακά προβλήματα και δυστυχήματα λόγω του κακού οδικού δικτύου. Είναι σημαντικό δηλαδή να δοθεί μεγάλη σημασία στην καλύτερη του προκειμένου να αποφευχθούν ατυχήματα. Ίσως, η χάραξη ενός νέου δικτύου και η μετατροπή του παλαιού σε δίκτυο μονοπατιών ή ποδηλατόδρομων να ήταν μια ριζική λύση.

Από το νησί λείπουν σημαντικές υποδομές τόσο για το ντόπιο πληθυσμό όσο και για τους τουρίστες όπως είναι οι μονάδες υγείας. Επιπλέον, η ίδρυση μιας τριτοβάθμιας σχολής θα "κρατούσε" στο νησί τους ντόπιους.

Υπάρχει η ανάγκη εφαρμογής του χωροταξικού σχεδιασμού, αλλά και των σχεδίων πόλεων, ειδικά για τον οικισμό Περίσσα.

Στο κέντρο της Οίας οι παραδοσιακές κατοικίες γίνονται καταστήματα. Ένας παραδοσιακός οικισμός διατηρείται παραδοσιακός μόνο όταν διατηρεί την πραγματική φύση του. Άλλωστε αυτό είναι που θα εκτιμήσουν και θα θαυμάσουν οι επισκέπτες και για αυτό θα ξαναεπισκεφτούν το νησί.

Η πολιτιστική εικόνα της περιοχής της Οίας είναι σημαντικό κομμάτι της ανάπτυξης του τόπου και για αυτό το λόγο οι αρμόδιοι του νησιού οραματίζονται την κατασκευή ενός γεωλογικού πάρκου, χώρους στάθμευσης, εκθεσιακούς χώρους και διαμορφωμένες εσωτερικές διαδρομές.

Πρόβλημα αποτελεί και η ανεξέλεγκτη οικιστική ανάπτυξη. Οι οικισμοί ενώνονται με την πάροδο του χρόνου και τα όριά τους πλέον δεν είναι διακριτά. Αγροτικές περιοχές ενώνονται και τη θέση τους παίρνουν ενοικιαζόμενα δωμάτια και μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες. Η προστασία των οικισμών και του κάμπου θα υλοποιηθεί με την έγκριση του χωροταξικού σχεδίου.

Στο εργοστάσιο μεταποίησης της ντομάτας δεν υπάρχει καμία επεξεργασία των αποβλήτων. Είναι λογικό, όσο και αν η επεξεργασία αφορά σε φυσικά προϊόντα να υπάρχει πρόβλημα με τη διάθεση των αποβλήτων.

Η προστασία και η φροντίδα της νήσου της Θηρασίας είναι από τις πρώτες προτεραιότητες. Παρόλο που η πρόταση ολοκληρωμένου σχεδίου στη Θηρασία δεν υλοποιήθηκε, οι αρμόδιοι φορείς θέλουν να προχωρήσουν σε αποτελεσματικούς χώρους διαχείρισης των υγρών αποβλήτων. (Ερευνητικό έργο, Τουριστική Ανάπτυξη στο νησί Σαντορίνη (Θήρα), 2007)

7.5. Λύσεις για τη σωστή διαχείριση του ηφαιστείου

Όσοι επισκέπτονται το νησί σίγουρα θα επισκεφτούν και το πολυσυζητημένο ηφαίστειο της Σαντορίνης. Για να γίνει σωστή διαχείριση του χώρου της Νέας Καμένης θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα παρακάτω: (www.tovima.gr)

1) Πρώτα από όλα, να τοποθετηθούν στις κατάλληλες τοποθεσίες πινακίδες, οι οποίες θα δίνουν απαραίτητες και χρήσιμες πληροφορίες στον τουρίστα. Μια μεγάλη πινακίδα με γενικές πληροφορίες και τον ηφαιστειολογικό χάρτη του νησιού και άλλες μικρότερες πινακίδες κατά μήκος της σχεδιασμένης διαδρομής για το είδος και την ηλικία κρατήρων που συναντώνται. (www.tovima.gr)

2) Να απαγορευτεί, για την ασφάλεια των επισκεπτών και την αποφυγή υποβάθμισης του τοπίου, η κίνηση επισκεπτών εκτός των οριοθετημένων μονοπατιών. (www.tovima.gr)

3) Να γίνεται συλλογή και αποκομιδή από το νησί όλων των απορριμμάτων που έχουν συσσωρευτεί και συνεχίζουν να συσσωρεύονται κατά μήκος των μονοπατιών που κινούνται οι επισκέπτες. Επιπλέον κρίνεται απαραίτητη η τοποθέτηση μεγάλων κάδων απορριμμάτων στα κατάλληλα σημεία. (www.tovima.gr)

4) Τέλος, είναι αναγκαίο να υπάρχει απαγόρευση της θραύσης και της οποιασδήποτε αφαίρεσης πετρωμάτων του ηφαιστείου από τους επισκέπτες. (www.tovima.gr)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία αναφερθήκαμε στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης, στη σημασία του και στην έννοια της βιωσιμότητας των τουριστικών προορισμών. Κυρίως εστιάσαμε την προσοχή μας στους νησιωτικούς τουριστικούς προορισμούς και μάλιστα μεταφερθήκαμε στις Κυκλάδες και πιο συγκεκριμένα στο νησί της Σαντορίνης, ένα μέρος που αναμφίβολα μπορεί να προσφέρει διάφορες εναλλακτικές μορφές τουρισμού και να καλύψει τις προτιμήσεις κάθε τουρίστα.

Η μελέτη περίπτωσης δηλαδή αφορά τη νήσο Θήρα και πιο συγκεκριμένα την τουριστική ανάπτυξη σε αυτό το νησιωτικό προορισμό. Διαπιστώσαμε ότι τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από την ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή είναι πολλά σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό επίπεδο. Όμως, δε λείπουν και οι αρνητικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης, η ρύπανση του περιβάλλοντος, η φθορά των αρχαιολογικών χώρων, ο κακός χωροταξικός σχεδιασμός που αλλοιώνει το τοπίο και διαταράσσει την ισορροπία του περιβάλλοντος.

Δράσεις και προτάσεις έχουν ξεκινήσει με κατεύθυνση τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη της Θήρας. Επίσης, διαπιστώνεται ότι ο σχεδιασμός τουριστικής ανάπτυξης είναι αναγκαίος στη Σαντορίνη όπως και στους περισσότερους τουριστικούς προορισμούς για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας του νησιού. Ο τύπος σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης στη νήσο έχει προσδιοριστεί με βάση τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού στο νησί και τους πόρους που διατίθενται για καθεμιά από αυτές αντίστοιχα.

Ο κυριότερος στόχος του τουριστικού σχεδιασμού στη Σαντορίνη όπως και σε κάθε άλλο τουριστικό προορισμό είναι η μεγιστοποίηση του όφελους και η ελαχιστοποίηση του κόστους της τουριστικής ανάπτυξης. Η ανάπτυξη πολλών εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο νησί και ο προσανατολισμός στην αειφόρο ανάπτυξη έδωσαν έμφαση στην ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων τουριστικής ανάπτυξης. Η συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού του νησιού στην ανάπτυξη πολλών τουριστικών δραστηριοτήτων συμβάλλει θετικά στην τοπική οικονομία.

Καταλήγουμε λοιπόν στο ότι υπάρχει τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμός της στο νησί της Σαντορίνης, όμως υπάρχουν και περιθώρια βελτίωσης διότι εξακολουθούν να υπάρχουν προβλήματα στη νήσο που παραμένουν άλυτα. Προβλήματα που αν επιλυθούν αφενός θα καλυτερεύσουν το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων του νησιού και αφετέρου θα κάνουν το νησί ακόμα πιο ελκυστικό στους τουρίστες. Για την επίλυση των προβλημάτων που υφίστανται στη νήσο είναι απαραίτητη η συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού και των αρμόδιων φορέων του νησιού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αυγερινού Σ., Ζαχαράτος Γ., Ιακωβίδου Όλγα, Κοκκώσης Χ., Κούση Μ., Σπιλάνης Γ., Τσάρτας Π. (2000), Τουριστική ανάπτυξη - πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις, εκδόσεις Εξάντας.

Ανδριώτης Κων/νος, (2005), Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός, εκδόσεις Σταμούλης

Βασιλειάδης Χ., (2009), Η Διοικητική και το Μάρκετινγκ των Τουριστικών Προορισμών, εκδόσεις Σταμούλης

Ηγουμενάκης Νίκος Γ. (2000), Τουρισμός και Ανάπτυξη, εκδόσεις Interbooks

Κοκκώσης Χ. - Τσάρτας Π. (2001), Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, εκδόσεις Κριτική

Κομίλης Παναγιώτης- Βαγιόνης Νίκος (1999), Τουριστικός σχεδιασμός, μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης, εκδόσεις Προπομπός

Λαγός Δ.,(2005), Τουριστική Οικονομική, Εκδόσεις Κριτική

Πρωτοπαπαδάκης Ι. (2003), Τουριστικό Μάρκετινγκ, εκδόσεις Σταμούλης

Τσάρτας Π. (2000), Τουριστική ανάπτυξη, πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις, εκδόσεις Εξάντας.

Αποστολάκη Μαρία, Ερευνητικό έργο, Τουριστική Ανάπτυξη στο νησί Σαντορίνη (Θήρα), Αύγουστος 2007

Διαδικτυακές Πηγές

www.wikipedia.org

www.e-santorini.net

www.e-kyklades.gr

www.santoriniinfo.gr

www.santorini-travel.gr

www.bmplefour135.wordpress.com

www.thetravellernews.com

www.santorini.gr

www.altertourism.gr

www.santorini-airport-carhire.com

www.ferries-greece.com

www.santorini888.gr

www.dide.kyk.sch.gr

www.greeka.com

www.neasantorinis.gr

www.aganaktismenosthira.wordpress.com

www.ecocity.gr

www.tovima.gr

www.kykladesnews.gr

www.egaio.gr